

Utredning och behandling

En studie om professionellt gränsarbete inom den sociala barnvården

Katarina Vadarlis och Alice Wernbro

LUNDS UNIVERSITET

Socialhögskolan

Kandidatuppsats (SOPA63)

VT 2014

Handledare: Yvonne Johansson

Abstract

Authors: Katarina Vadarlis and Alice Wernbro

Title: Investigation and treatment – a study of professional boundary work within child welfare

Supervisor: Yvonne Johansson

Assessor: Eva Palmblad

Studies about profession have shown that a profession is not homogeneous, but consists of various segments. These segments have some interests and goals in common, but also differ from one another regarding these interests and goals. The differences in interests between the segments can result in a competition about whose interest are more important. Furthermore an important part of the competition is to establish boundaries between one another. The professionals execute this by constituting a difference. In the literature about profession this phenomena is described as a boundary work. Investigation and treatment are examples of two segments within the profession social workers and specifically within the field of child welfare. The aim of the study was to examine how these two different professional groups linguistically construct their own and the others, work tasks and frames that enclose them. Furthermore the aim was to examine how these descriptions can be understood on the basis of boundary work. Finally the aim was to examine how these descriptions can be understood on the basis of desirability. We have chosen a qualitative approach and conducted six semi – structured interviews with three respondents from each field of work. All the respondents that has been chosen came from the same municipality. One conclusion was that all professionals constructed both similarities, but primarily differences between them regarding work tasks, discretion and difficulties. One similarity was that both professional groups portrayed the creation of the relationship to the client as the most important and rewarding work task in both fields. Amongst the differences portrayed between both fields are that the child care investigators have works tasks that are a result of legislation, which doesn't exist in treatment. Another conclusion was that the professionals conducted boundary work by using linguistically instruments like metaphors, hyperboles and repetitive words. Finally another conclusion was that that the professionals constructed treatment as the most desirable work, because it doesn't contain the legislative work tasks, which by the professionals are constructed as less desirable.

Key words: boundary work, social work and profession.

Innehåll

Förord	5
Inledning	6
Problemformulering	6
Syfte och frågeställningar.....	8
Bakgrund	8
<i>Utredning inom den sociala barnvården</i>	9
<i>Familjebehandling inom den sociala barnvården</i>	9
Tidigare forskning	10
<i>Olika slags gränser</i>	10
<i>Gränsarbete inom det medicinska fältet</i>	11
<i>Gränsarbete inom socialt arbete</i>	12
Metod	14
Socialkonstruktivistisk ansats: diskursanalys	14
Metodval.....	15
Urval.....	15
Resonemang kring metodens tillförlitlighet	16
Arbetsprocess	18
<i>Litteratursökning</i>	18
<i>Intervjuförfarandet</i>	18
<i>Analysprocessen: transkribering, kodning och teoritillämpning</i>	19
<i>Arbetsfördelning</i>	20
Etiska överväganden.....	21
Metoddiskussion.....	21
Teoretiska utgångspunkter	22
Det tidigare synsättet.....	23
Det senare synsättet: kampen om önskvärda arbetsuppgifter.....	23
Gränsarbete: en språklig aktivitet i syfte att särskilja.....	24
Gränsarbete som en intraprofessionell aktivitet	26
Resultat och analys	26
Innehållet i arbetsuppgifterna	27
<i>Det essentiella relationsskapandet</i>	27
<i>Det diffusa behandlingsarbetet</i>	29
<i>Det tudelade utredningsarbetet</i>	31
<i>Myndighetsrollen kontra frivillighetsaspekten</i>	33
Handlingsfrihetens storlek.....	36

<i>Det styrda utredningsarbetet</i>	36
<i>Det fria behandlingsarbetet</i>	39
Värderingen av sitt och de andras arbete.....	40
<i>Svårt fast på olika sätt</i>	41
<i>Det tunga, tuffa och svåra utredningsarbetet</i>	42
<i>Det givande behandlingsarbetet</i>	48
Sammanfattning och avslutande diskussion	50
Referenser	52
Bilagor	55
Informationsbrev	55
Intervjuguide	56

Förord

Först och främst vill vi tillägna ett stort tack till de respondenter som valt medverka, eftersom de möjliggjort skrivandet av vår uppsats. Vidare vill vi tacka vår handledare Yvonne Johansson för hennes synpunkter och uppmuntrande ord. Vi vill också passa på att tacka varandra för våra insatser och ett gott samarbete. Uppsatsskrivandet har stundtals varit oerhört frustrerande, men det har också varit mycket givande och roligt, med många skratt. Tillsammans har vi tagit oss igenom allt vad uppsatsskrivandet medfört och på vägen förvärvat en hel del nya lärdomar. Slutligen avtackar en av uppsatsskrivarna sin sambo som utgjort ett stort stöd under hela processen.

Inledning

Vårt intresse för skillnader mellan olika professionella grupper inom socialt arbete har väckts med anledning av att en av författarna till denna uppsats har, genom sin praktik, kommit i kontakt med två olika arbetsområden inom den sociala barnvården – nämligen utredning och behandling. Nedan kommer vi att i en problemformulering redogöra för den spänning som ligger till grund för vår uppsats – varför det vi valt att undersöka utgör ett problem. Vidare kommer vi även att presentera syftet med vår uppsats samt de frågeställningar som vi kommer att behandla i uppsatsen. Ett avsnitt om tidigare forskning respektive en definition av utrednings- respektive behandlingsarbete återfinns även i syfte att underlätta läsarens förståelse av ämnesområdet.

Problemformulering

[...] för skulle det vara helt olika bilder utav det... om behandlaren säger: ”nä, här finns ingenting att jobba med” och så säger jag som utredare: ”ja, men herregud, utredningen visar på ett tydligt behov, det här, det här, och det här... vad säger klienten då?”. ”Åh, klienten är inte så intresserad av det, va”. Då får ju jag kanske som utredare tänka om. Men det kan man tänka sig att då får man, liksom, prata ihop sig. Så att normläget är väl att samarbetet funkar bra [...] Det kan ju vara kanske kring just behovet, va. Som utredare så tycker man kanske att: ”så här ska de jobba” men behandlaren har en helt annan bild av att: ”nä, så jobbar man inte i det här fallet”. Eller om det skulle vara så att behandlarna tycker att: ”det här är... nu är det LVU”, och så tycker utredarna att: ”nä, det är inte LVU”, va. Då kan det ju också bli ”kruxigt”, liksom i samarbetet. (Utredare)

Det inledande citatet utgör ett exempel på hur det kan låta när två olika arbetsgrupper inom socialt arbete samtalar kring klientens problembild. Arbetsgrupperna utgörs av utredare respektive behandlare inom den sociala barnvården, vilket utgör ett samlingsbegrepp för samhällets organiserade insatser för barn och ungdomar, upp till 18 år, som antingen far illa eller riskerar fara illa (Egelund & Sundell, 2000). Tillhörigheten till samma arbetsområde innebär att utredare och behandlare till största del arbetar med samma klienter, men i olika delar av klientens förändringsprocess. Utredare och behandlare tillhör därmed två professionella grupperingar inom en och samma profession – socialarbetare. Det intressanta med citatet är då att de professionella trots gemensam utbildningsbakgrund har olika uppfattningar om vad som utgör klientens problematik och behov.

Resonemanget är förenligt med det utvecklingsspår som inom professionsforskningen som skildrats av Bucher och Strauss (1961). Författaren beskriver att man inom

professionsforskningen har övergått från att ha haft en syn på professioner som homogena för att idag betrakta dem som mångfaldiga och variationsrika. Variationen tar sig i uttryck genom att olika grupperingar av medlemmar, vilka benämns segment, inom samma profession enas kring specifika intressen, värden och identiteter som särskiljer dem från andra segment inom professionen (se vidare i avsnittet om teoretiska utgångspunkter). Olikheterna mellan segmenten kan ge upphov till konflikt. Utredarna och behandlarna i vårt citat utgör, utifrån Buchers och Strauss (1961) definition, exempel på två olika segment inom professionen socialarbetare och där det förekommer skillnader i åsikter.

Ett begrepp som på ett bra sätt skapar förståelse för hur segmenten organiserar sin aktivitet, och som har beskrivits av Gieryn (1983), är gränsarbete (boundary work). Begreppet innefattar en språklig aktivitet då de professionella inom ett segment tillskriver utvalda egenskaper till sig själva, i kontrast till andra segment, i syfte att konstruera en social gräns som särskiljer det egna segmentet från andra segment. De professionella konstruerar med hjälp av språket därmed gränser mellan sig själva och de andra genom konstruktionen av skillnader (se vidare tidigare forskning och teoretiska utgångspunkter). Då de professionella konstruerar en skillnad är det detsamma som att konstruera en gräns. En uppsättning gränser som är viktiga att upprätthålla och försvara är de som särskiljer arbetsuppgifterna (Abbott, 1988). I särskiljandet av dessa ingår det att konstruera vissa arbetsuppgifter som önskvärda och andra som icke önskvärda. Särskiljandet medför en konkurrens och tävlan om de önskvärda arbetsuppgifterna i syfte att bland annat öka den egna gruppens status (se vidare avsnittet om teoretiska utgångspunkter). Liljegren (2008) behandlar i sin avhandling hur de intraprofessionella grupperingarna utredare och behandlare inom socialt arbete i Sverige, pratar om sig själva och de andra, det vill säga bedriver gränsarbete på det sätt som skildrats tidigare. Författaren kommer i sin avhandling bland annat fram till att de professionellas konstruktioner av sig själva och andra ger konsekvenser för resursfördelning, handlingsutrymme och status (se vidare tidigare forskning och teoretiska utgångspunkter).

Spänningen återfinns, utifrån det resonemang vi fört hitintills, i att det inom professionen socialarbetare existerar två segment, utredare och behandlare, vars utbildningsbakgrund är gemensam men vars uppfattningar går isär. Det inledande citatet gav till exempel uttryck för att det återfinns skillnader i uppfattning av klientens problembild, och att det kan ge upphov till oenigheter i den praktiska yrkesutövningen. Det blir därför intressant att undersöka vilka flera skillnader det kan tänkas finnas mellan de två arbetsgrupperna. Vad som vidare gör

studien intressant är att hur de professionella konstruerar skillnaderna ger konsekvenser för önskvärdhet. Vi har därför för avsikt att undersöka dels hur de professionella språkligt konstruerar sina och de andras arbetsuppgifter samt vilka tänkbara konsekvenser det kan medföra avseende önskvärdhet.

Syfte och frågeställningar

Syftet är att undersöka hur utredare respektive behandlare beskriver sitt och de andras arbete utifrån det professionsteoretiska begreppet gränsarbete. Syftet är även att undersöka hur de professionellas skildringar av arbetsuppgifterna kan förstås utifrån termerna önskvärdhet och icke önskvärdhet. Följande frågeställningar har formulerats:

- Vad utredare och behandlare beskriver utgör innehållet i och förutsättningarna för sina och de andras arbetsuppgifter, samt på vilket sätt detta görs?
- Hur professionellas beskrivningar av sina och de andras arbetsuppgifter kan förstås som ett gränsarbete?
- Hur de professionellas beskrivningar av sina och de andras arbetsuppgifter kan förstås utifrån önskvärdhet och icke önskvärdhet?

Bakgrund

Eftersom vårt syfte inte är att undersöka faktiska skillnader i arbetsuppgifter utan hur de professionella språkligt konstruerar skillnader i arbetsuppgifter, finns det faktamässiga luckor i vårt resultat som kan försvåra läsarens förståelse av vad utredning och behandling innebär. Vi har därför valt att ha ett bakgrundsavsnitt som översiktligt redogör för det som utelämnas ur resultatet i syfte att underlätta för läsaren i sin förståelse av de två arbetsområdena. Ambitionen är således inte att vara heltäckande. I detta avsnitt kommer vi därmed att återge en kort redogörelse för utredningsförfarandet i en barnvårdsutredning samt en möjlig insats en utredning kan mynna ut i, nämligen familjebehandling.

Malcolm Payne (2005, sid. 8-10) beskriver tre olika normativa synsätt för hur socialt arbete bör bedrivas, varav två är relevanta för vår undersökning nämligen ”reflexive-therapeutic views” och ”individualist-reformist views”. Det förstnämnda synsättet betonar relationen mellan socialarbetaren och klienten i syfte att möjliggöra personlig utveckling och självförverkligande hos klienten. Det andra synsättet betonar däremot vikten av att

socialarbetaren skall tillgodose klientens behov och tillhandahålla välfärdsservice till klienten. Liljegren (2008) har valt att översätta dessa begrepp till behandlingsorienterat socialt arbete respektive ämbetsmannamässigt socialt arbete. Han menar att det behandlingsorienterade sociala arbetet har en utgångspunkt i ett individ- eller gruppterapeutiska metoder och att relationsskapande arbetsuppgifter tillmäts större vikt än administrativa arbetsuppgifter. Det motsatta förhållandet gäller för det ämbetsmannamässiga arbetet inom där man istället betonar utredningsarbete, rättssäkerhetsaspekter och myndighetsutövning.

Utredning inom den sociala barnvården

Målgruppen inom den sociala barnvården utgörs, som skildrats ovan, av barnen eller de unga upp till 18 år, men även av deras föräldrar. Utredningsförfarandet i en barnvårdsutredning skildras i Socialstyrelsens (2006) publikation *Barn och unga i socialtjänsten: utreda, planera och följa upp beslutade insatser* (SOSFS 2006:12). Ett barn eller en ung aktualiseras hos socialtjänsten antingen via en frivillig ansökan om bistånd eller via en anmälan. I samband med en ansökan inleds alltid en utredning, men i samband med en anmälan inleds en förhandsprövning som syftar till att avgöra huruvida en barnvårdsutredning skall påbörjas eller ej. Om en barnvårdsutredning inleds innebär det en inhämtning och sammanställning av tillräckliga och relevanta uppgifter, nödvändiga för att utredningen skall kunna mynna ut i ett beslutsunderlag och ett val av insats. Utförandet i en barnvårdsutredning avseende innehåll och form är avhängig hur kommunen valt att styra och organisera sin verksamhet. Utredningarna kan därför se olika ut avseende form och innehåll. Ett exempel på hjälpmedel i utredningsförfarandet utgörs av handläggnings- och dokumentationssystemet *Barns behov i centrum* (BBIC). BBIC är utformat i enlighet med en triangel med fokus på barnet och inbegriper tre aspekter som skall utredas – barnets behov, föräldrarnas förmåga (att tillgodose detta behov) samt familj och miljö (miljömässiga faktorer). Efter utredningens färdigställande och ett förslag till insats redogjorts för skall det efter en viss tid ske en eller flera uppföljningar av beslutet för att utvärdera huruvida insatsen skall fortlöpa, avslutas eller revideras.

Familjebehandling inom den sociala barnvården

En insats som kan bli aktuell efter utredningens färdigställande, om samtycke inhämtats från antingen föräldrarna eller barnet (om tillräcklig ålder och mognad uppnåtts), är familjestödande samtalskontakt eller familjebehandling (Andersson & Sallnäs, 2012, sid. 13-

16). Utredning och behandling inryms därför båda i den sociala barnvården men befinner sig i olika delar av barnets och/ eller föräldrarnas förändringsprocess. Detta medför att barnutredare och familjebehandlare till största del har samma målgrupp. Familjeterapeutiskt arbete kan bedrivas på många olika sätt med anledning av den breda repertoaren av teoretisk och metodologisk orientering (Ringborg, 2012). Exempel på teoretiska utgångspunkter kan vara systemteoretiska perspektiv, vilket innebär en syn på familjen som ett system, där respektive familjemedlem utgör ett delsystem vars inbördes relationer präglar systemet i dess helhet. Syftet är att kartlägga familjens inbördes relationer samt identifiera och göra familjemedlemmarna medvetna om dysfunktionella kommunikationsmönster som återfinns inom familjen. I familjebehandling kan man också utgå ifrån ett lösningsfokuserat perspektiv med betoning på att identifiera resurser inom familjen som underlättar ett förändringsarbete (ibid.).

Tidigare forskning

I detta avsnitt kommer vi att göra en översiktlig genomgång av tidigare professionsforskning avseende gränsarbete. Vi kommer att presentera dels innehållet i studien, dess metodologiska ansats samt dess viktigaste slutsatser. Slutligen kommer vi att ange hur vi positionerar oss i förhållande till forskningen. Studiet av gränser och gränsarbete är en gren inom professionsforskningen som tog sin början på 80-talet då begreppet myntades (Gieryn, 1983). Denna litteraturgenomgång visar att gränsarbete sedan dess har studerats på flera olika sätt och i ett flertal kontexter. Urvalet här är gjort utifrån uppsatsens frågeställningar och syftar till att ge en översiktlig bild av vad tidigare forskning om professionella gränser och gränsarbete har mynnat ut i. Även forskning som behandlar andra fält än det sociala arbetets, och då främst det medicinska, har inkluderats i den mån den bidrar till en förståelse för hur begreppet gränsarbete kan användas, men även för att utgöra en plattform för och contextualisering av den förståelse av gränsarbete som används i denna uppsats. Presentationen är inte kronologisk, utan den börjar istället brett med att redogöra för forskning av olika sorters gränser och inom olika fält, för att sedan snäva in på studier av gränser inom det sociala arbetet och på den typ av gränsarbete vi avser undersöka.

Olika slags gränser

Fournier (2000) har identifierat tre typer av gränser som särskiljer de professionella: Gränser mellan olika professionella grupper, gränsen mellan profession och allmänhet och klient samt

gränsen mellan professionella och marknaden. Syftet med hennes artikel är att bemöta farhågor om huruvida den allt mer dominerande marknadslogiken, med konkurrens och informerade konsumenter, kommer att suddas ut gränserna för professionerna. Hon menar dock att professionernas gränser kommer att förändras, inte nedmonteras, eftersom gränsarbete är kontinuerligt och gränsernas innehåll föränderligt. Av de tre gränser hon tar upp är det endast en som avses undersökas i denna uppsats – den mellan olika grupper av professionella. Fournier beskriver dock interprofessionella gränsdragningar, alltså mellan olika professioner, medan vi undersöker intraprofessionella gränsdragningar inom en och samma profession. Gränsarbetets funktion för de professionella kan dock sägas vara den samma, att kontrollera jurisdiktionen genom att skaffa sig legitimitet och autonomi samt genom att exkludera andra från fältet.

Gränsarbete inom det medicinska fältet

Den största delen av forskningen om gränser och gränsarbete har bedrivits inom det medicinska fältet (Doran et al., 2012; Harris et al., 2014). En anledning till det kan vara att där återfinns ett stort antal professioner och semiprofessioner som arbetar med snarlika arbetsuppgifter och att dessa av den anledningen har ett behov av att avgränsa sig gentemot varandra. Apesoa-Varano (2013) har genom observationer och ett stort antal kvalitativa intervjuer studerat hur olika professionella grupper i sjukhusmiljö, såsom läkare, sjukgymnaster och sjuksköterskor, gör anspråk på status. Hon kommer fram till att gränserna är flexibla och tänjbara och att de professionella ofta överskrider dem. Gränserna genererar enligt henne således både samarbete och konflikt och ses som resultatet av en framförhandlad ordning (ibid.).

Denna syn på gränsarbete, som något kontinuerligt pågående, delar Apesoa-Varano både med ovan nämnda Fournier (2000) och med nedanstående Abbott (1995) samt Liljegren (2008). Gränserna är alltså inte stabila och de speglar ingen given eller naturlig kategorisering, utan de är socialt konstruerade. Det ligger även i gränsernas natur att de särskiljer, men att de också går att överskrida. Apesoa-Varano (2013) kommer fram till att professionella grupper använder sig av föreställningar av både likheter och skillnader emellan sig för att skapa en egen identitet samt autonomi och jurisdiktionellt monopol. Denna slutsats dras även av Liljegren (2008), som presenteras nedan. Förståelsen av gränsarbete som en kontinuerligt skapande aktivitet ligger till grund för denna uppsats och förenar därmed vårt perspektiv med det hos ovan nämnda författare. I likhet med Apesoa-Varano (2013) har vi ett

mikroperspektiv där gränsarbete ses som något som bedrivs av individer. Till skillnad från i denna uppsats, där språket ses som det medium genom vilket gränsarbetet bedrivs, tittar Apesoa-Varano även på de handlingar som de professionella utför i sitt arbete och gentemot varandra. Ett fynd hon gör i sin studie är att gränsarbetet och kampen om status ibland får stå tillbaka på grund av att de medicinska professionerna har ett gemensamt vårdande uppdrag och väljer att prioritera detta först.

Gränsarbete inom socialt arbete

Vad gäller forskning om gränsarbete inom fältet socialt arbete är Andrew Abbott en frontfigur. I sin artikel *Boundaries of social work or social work of boundaries?* (1995) skildrar han hur synen på socialt arbete som profession har utvecklats i förhållande till dess relation till gränser. Den första synen är funktionell och kallas ”social work of boundaries”. Det sociala arbetet betraktas här utifrån sin funktion, vilken anses vara att ha en gränsöverskridande och medlande position mellan andra mer etablerade professioner, så som läkare, jurister och psykologer. Nästkommande sätt att betrakta socialt arbete benämner han ”boundaries of social work” vilket innebär att socialt arbete ses som en gränsupprätthållande arena för konflikt och tävlan. Socialt arbete strävar efter att skaffa sig en egen jurisdiktion och konkurrerar med andra professioner. Det tredje och sista sättet att se på socialt arbete benämner han ”social work (made out) of boundaries”. Här betraktas det sociala arbetet som gränsöverskridande till sin natur då det utförs i nära samarbete med andra professioner och även till viss del har samma arbetsuppgifter som dem. Det synsätt som ligger närmast det perspektiv som intas i denna uppsats är Abbotts andra, då fokus är på aktörer som konkurrerar om resurser som status, legitimitet och autonomi. Det är även inom detta perspektiv som Fournier (2000), Apesoa-Varano (2013) och Liljegren (2008) befinner sig.

Liljegrens (2008) studie av gränsarbete inom socialt arbete är central för forskningen om socialt arbete och för förståelsen för hur gränsarbete kan ta sig uttryck. Hans ansats skiljer sig till viss del från de tidigare nämnda då han endast studerar gränsarbete som en språklig aktivitet och på så sätt har ett diskursanalytiskt förhållningssätt. Han studerar även intraprofessionellt gränsarbete mellan segment inom socialt arbete, vilket skiljer honom från tidigare nämnda författare som studerat gränsarbete mellan professioner. I sin studie har Liljegren (2008) genomfört ett stort antal intervjuer och fokusgruppsintervjuer där två professionella segment inom socialt arbete, en behandlingsgrupp och en försörjningsstödsgrupp, har fått tala om sig själva och varandra. De konstruerar därigenom en

gräns mellan sig genom att tillskriva varandra skilda egenskaper och genom det sätt på vilket de talar om sitt eget och de andras arbete. Författaren beskriver vidare arbetsplatsen som en mikropolitisk arena där olika medlemmar inom och mellan professioner konkurrerar och tävlar om makt, status, resurser och handlingsutrymme (ibid.).

Liljegren (2008) kommer, liksom Apesoa-Varano (2013), fram till att de professionella konstruerar både likheter och skillnader mellan sig. En skillnad är konstruktionen av själva arbetet, då behandlingsarbetet konstrueras som avancerat och önskvärt att utföra till skillnad från utredarnas arbete som anses vara enklare och mindre önskvärt. Liljegren (2008) benämner till och med konstruktionen av arbetet med administration och pengar som ”dirty work”. Likheter som framkommer är att både behandlare och biståndshandläggare gör anspråk på att ha en nära relation till sina klienter samt på att ha ett helhetsperspektiv i sitt arbete. Båda grupperna anser också att det egna arbetet är svårt. Vad gäller hur de professionella talar om varandra återfinner Liljegren (2008) ett retoriskt mönster, vilket han kallar ”disclaimer” och ser som ett uttryck för professionell korrekthet. Det sker i tre steg i form av att det först görs ett försiktighetspåstående om den andre, sedan ett starkare påstående och till sist en nyansering av detta. Ytterligare ett fynd som författaren gör är att de professionella tillskriver positiva egenskaper till både sig själva och de andra, medan negativa egenskaper endast tillskrivs de andra. Slutligen menar Liljegren (2008) att detta gränsarbete får reella konsekvenser i form av status och lön för de professionella.

I utformningen av denna uppsats har Liljegren (2008) varit en betydande inspirationskälla. Liksom författaren väljer vi att avgränsa oss till att studera gränsarbete som en språklig aktivitet och vi har därmed också ett diskursanalytiskt perspektiv. Det är även ett intraprofessionellt gränsarbete vi studerar. Dock genomförs denna studie inom ett annat fält, den sociala barnavården, och till skillnad från Liljegren (2008) utgörs vårt ena studerade segment inte av en försörjningsstödsgrupp utan av utredare inom den sociala barnavården. Vad gäller metoden skiljer vi oss på så sätt att vi inte genomför fokusgruppsintervjuer, utan endast intervjuer med en informant åt gången (mer om detta i avsnittet metoddiskussion).

Som framgått av denna litteraturgenomgång är gränsarbete ett mångtydigt begrepp och gränser något som kan omgärda professionella i olika riktningar. Gränsarbete kan även studeras både på makronivå, så som Fournier (2013) gör i och med sin koppling till samhällelig påverkan, och på mikronivå som individuella handlingar och talhandlingar, vilket

Apesoa-Varano (2013) och Liljegren (2008) gör. Även föreliggande uppsats befinner sig på mikronivå, då vi studerar språklig aktivitet och detta oberoende av en samhällelig kontext.

Metod

I detta avsnitt kommer vi inledningsvis att behandla den ontologiska ståndpunkt som ligger till grund för uppsatsen. Sedan kommer vi att redogöra för metodval, urval, metodens tillförlitlighet, arbetsprocess och etiska överväganden. Metodens förtjänster och begränsningar finns implicit närvarande under flera rubriker, och behandlas därmed inte i ett separat avsnitt. Slutligen kommer vi att föra en metoddiskussion där vi lyfter fram styrkor och svagheter med vårt tillvägagångssätt.

Socialkonstruktivistisk ansats: diskursanalys

Det metodologiska valet, det vill säga det konkreta tillvägagångssättet för hur man systematiskt insamlar data, baseras på ontologiska grundantaganden (Eliasson-Lappalainen, Jacobsson, Meeuwisse & Swärd, 2008, sid 17-30; Danermark, 2013, sid. 32-47). I denna uppsats positionerar vi oss ontologiskt, angående verklighetens beskaffenhet utifrån Brymans (2011, sid. 19-46) skildring, mellan ståndpunkterna objektivism och konstruktivism. Detta innebär att den sociala verkligheten både har en objektiv karaktär och är socialt konstruerad. Det återfinns en delvis objektiv verklighet, men som människor genom sitt språkliga handlande och interagerande med omgivningen (socialt samspel) tillskriver mening och innehåll. Den sociala verkligheten kan därmed inte existera helt oberoende av dess aktörer. Uppfattningen om att verkligheten är socialt konstruerad innebär att det återfinns flera giltiga sanningar samt att dessa konstruktioner inte är statiska utan föremål för ständig omförhandling. Konstruktionerna är därmed socialt, kulturellt och historiskt betingade (ibid.).

Ett exempel på ett socialkonstruktivistiskt angreppssätt är diskursanalys (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, sid. 11). Inom detta angreppssätt betraktas aktörernas konstruktion av sanningarna ske inom ramen för en diskurs, vilket är ”ett bestämt sätt att tala om och förstå världen” (ibid., sid. 7). Diskursanalys kan utgöra både ett teoretiskt perspektiv och en metodologisk ansats. Vidare är diskursanalys mångtydigt till sin karaktär och innehåller flera inriktningar. Det gemensamma för de olika diskursanalytiska skolbildningarna är att studieobjektet utgörs av de betydelsemönster som framträder genom språket (ibid., sid. 11-12). Skillnaderna återfinns i hur de olika diskursanalytiska inriktningarna positionerar sig vad

gäller hur aktiv individen är i skapandet av diskursen, det vill säga huruvida individen till största del är aktör eller en produkt av den diskursiva ordning som redan existerar. I denna uppsats har vi, metodologiskt och teoretiskt, låtit oss bli inspirerade av ett diskursanalytiska angreppssätt, genom att vi är intresserade av de professionellas språkliga konstruktioner av sina och andras arbetsuppgifter samt de konsekvenser konstruktionerna för med sig. Vi vill alltså undersöka vad som explicit sägs och därmed vad som inte sägs (impliceras) samt vilka konsekvenser det ger. Vi avser alltså att undersöka utredares och behandlares konstruerade skillnader vad gäller arbetsuppgifter och inte faktiska skillnader angående desamma. Vi har alltså för avsikt att beskriva hur de professionella konstruerar gränser, skillnader, mellan sig själva och de andra. Vi har inte för avsikt att skildra hur deras arbete faktiskt tar sig i uttryck – huruvida utsagorna överensstämmer med verkligheten är därmed irrelevant. En djuplodande skildring av innehållet i utrednings- respektive behandlingsarbete kommer därmed inte att återges.

Metodval

Svensson och Ahrne (2011, sid. 19-33) beskriver att det återfinns en relation mellan forskningsfråga (problemformulering, syfte och frågeställningar), empiri och val av metod. Utgångspunkten vid val av metod är att välja den metod som på ett adekvat sätt genererar de data som är nödvändiga för besvarandet av forskningsfrågan. Då våra frågeställningar handlar om att erhålla en förståelse om hur de professionella konstruerar sin sociala verklighet, har vi valt en kvalitativ metod. En kvalitativ metod möjliggör insamlingen och bearbetningen av mjuka kvalitativa data som är svåra att förnimma såsom känslor, tankar och upplevelser genom att man kommer sitt studiesubjekt närmre (ibid.). Då ett kvantitativt angreppssätt åsyftar att återge förklaringsmodeller till sociala företeelser samt bearbetar hårda data (siffror) hade ett sådant metodval inte kunnat bidra till en förståelse av studiesubjektens konstruktion av sin sociala verklighet, som faktiskt utgör vår forskningsfråga. Vi har utformat en semistrukturerad intervju (Bryman, 2011, sid 412-445). Detta med anledning av att en för strukturerad intervju lämnar för lite utrymme åt respondenten att utveckla sina svar samt att med en för ostrukturerad intervju riskerar vi att frånga att få våra frågeställningar besvarade.

Urval

Då kvalitativ metod har för avsikt att generera en förståelse för det unika och kontextuella och därmed inte syftar till att generalisera resultatet till en population, har vi gjort ett målstyrt

urval (Bryman, 2011, sid. 350-351). Kommun och respondenter har därför valts med direkt relevans till de frågeställningar som formulerats. Vi har utifrån samma resonemang enbart valt att använda oss av respondenter från en och samma kommun. Kommunen har valts, utifrån ett bekvämlighetsurval, med anledning av att en av författarna har haft sin praktik förlagd där, vilket gör kommunen lättillgänglig (Bryman, 2011, sid. 194-196). Respondenterna har valts utifrån ett så kallat snöbollsurval, genom att verksamhetschefen vi kom i kontakt med i sin tur föreslog lämpliga respondenter utifrån våra urvalskriterier. Verksamhetschefen utgjorde då en så kallad dörröppnare det vill säga en person som underlättar tillträdet till fältet (Lalander, 2011, sid. 95-96). Nackdelen med detta tillvägagångssätt är att verksamhetschefen eventuellt föreslår personer utifrån egna preferenser, det vill säga som har liknande erfarenheter, attityder, åsikter och upplevelser som hen själv. Vi riskerar då att gå miste om variation och skillnader i vår empiri som därmed blir homogen, vilket präglar resultatet. Vad gäller våra urvalskriterier har vi valt att intervjua tre utredare och tre behandlare som dels har samma utbildningsbakgrund, alltså genomgått en socionomutbildning, dels har viss erfarenhet av intraprofessionella relationer inom den sociala barnavården, det vill säga inte nyanställda. Vidare har vi angett ytterligare ett krav på att respondenterna som valts inte skall ha haft någon närmre relation till den författare som haft sin praktik förlagd på arbetsplatsen. Detta med anledning av att vi vill reducera relationens inverkan på respondentens besvarande av frågorna. Risken finns då att respondenten eventuellt väljer att inte delge information, som kan påverka relationen negativt.

Resonemang kring metodens tillförlitlighet

Vi har valt att utgå ifrån de kriterier som Bryman (2011, sid. 353-356), med hänvisning till Lincoln och Guba, föreslår är ett bättre alternativ för att bedöma kvaliteten i kvalitativa metoder nämligen tillförlitlighet och äkthet. Kriterierna för tillförlitlighet utgörs av trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och konfirmering. Det första kriteriet behandlar hur trovärdig den återgivna beskrivningen av den sociala företeelsen är. Begreppet kan anses motsvara mätningens validitet, som återspeglar huruvida man mäter det man avser att mäta (ibid.). Vi har försökt att öka trovärdigheten genom att använda en diktafon och därefter transkribera det inspelade intervjusamtalet. Detta genererar en kvalitativ data i form av intervjuutskriften (Ahrne & Svensson, 2011, sid. 12-13). Inspelning och transkription underlättar en korrekt återgivning av samtalen ordagrant samt reducerar risken för att omedvetna tolkningar görs (Bryman, 2011, sid. 428-432). Vidare har det möjliggjort för oss

att gå igenom materialet flera gånger och för andra att granska huruvida innehållet påverkats av våra värderingar och fördomar. Nackdelen är att det är tidskrävande, att det genererar en stor mängd material att gå igenom, att det ökar risken för respondenten att antingen blir återhållsam i sina svar eller inte alls vill medverka samt att det kan uppstå tekniska svårigheter (ibid.). En hög trovärdighet har även eftersträvat att uppnå genom att bryta ner, operationalisera, syfte och frågeställningar i ett antal relevanta teman och frågor i en intervjuguide som vi anser på ett bra sätt återspeglar innehållet i det vi har undersökt (Bryman, 2011, sid. 151). Ett ytterligare sätt att öka trovärdigheten har varit att i analysen ha med rikligt med citat i resultatdelen. Detta eftersom vi vill förankra våra resonemang i respondenternas utsagor, i syfte att tydliggöra för läsaren att vårt resonemang inte baseras på våra egna spekulationer. Det handlar om att transparens, det vill säga ge läsaren möjlighet att bedöma trovärdigheten i våra resonemang.

Överförbarheten motsvarar den externa validiteten som handlar om huruvida resultatet går att generalisera till andra kontexter utöver den unika kontexten som undersöks (Bryman, 2011, sid. 355). Då resultatet handlar mer om djup än bredd samt att urvalet ej är slumpmässigt utan strategiskt kan det vara svårt att generalisera resultatet till andra kontexter än den givna. I vår undersökning ingår det dessutom inte i forskningsfrågan att förklara ett fenomen utan snarare att beskriva och förstå det. Pålitlighet motsvarar reliabiliteten, transparens och replikerbarhet vilket innebär huruvida redogörelsen för undersökningens tillvägagångssätt är så detaljerad att det är möjligt att genomföra en motsvarande undersökning och att resultatet blir detsamma efter upprepade försök (ibid.). En hög pålitlighet har vi försökt uppnå genom att utforma metodavsnittet så utförligt som möjligt.

Konfirmering handlar om hur forskarens subjektiva värderingar påverkar resultatet på ett skevt sätt (Bryman, 2011, sid. 355-356). Thomassen (2007, sid. 95-97) har ett begrepp som beskriver detta på ett bra sätt, nämligen förståelsehorisont. Detta innebär att människan ofrånkomligt erfar världen utifrån en redan etablerad förkunskap och genom tolkning av sinnesintrycken. "Vår förståelsehorisont kan alltså inte "sättas inom parentes" (Thomassen, 2007, sid. 96). Den styr även vår uppmärksamhet mot de uppgifter som är relevanta för vår forskningsfråga och därmed eliminerar annan information som eventuellt kan vara av vikt. Det enda kriteriet för äkthet som är relevant för vår undersökning innebär att man skall återge en rättvis bild av åsikter och uppfattningar som framkommit i empirin (Bryman, 2011, sid. 356-357). Vi har försökt uppnå en rättvis bild genom att göra ett representativt urval av

informanternas utsagor i våra citat. I vår uppsats har det blivit en skev fördelning av citaten (ca 60/40), genom att en större andel av våra citat har hämtats från utredarna. Detta skulle kunna medföra en orättvis och icke representativ bild av resultatet. I vår uppsats saknar detta däremot betydelse, eftersom citaten ändå är representativa för innehållet i empirin – oberoende av vem som säger det. Det blir således ingen representativ fördelning av vem som säger vad, men representativiteten återfinns ändå innehållsmässigt. Anledningen till att utredarnas utsagor är överrepresenterade är för att utredarna är mer illustrativa och exemplifierande då de återger sina svar än behandlarna.

Arbetsprocess

I detta avsnitt kommer vi att behandla vårt konkreta tillvägagångssätt i kronologisk följd. Inledningsvis kommer en redogörelse för hur vi genomfört vår litteratursökning genom att ange vilka sökord som tillämpats. Sedan kommer vi att beskriva intervjuförfarandet, analysprocessen och arbetsfördelningen.

Litteratursökning

Vi har använt oss av databaserna LUBsearch, Libris och EBSCOhost för att finna vetenskapliga artiklar och avhandlingar. Följande sökord har använts: *boundary work*, *profession* och *social work*. Sökorden har vi funnit dels via Liljegrens (2008) avhandling, dels utifrån dess relevans till professionsforskning och för forskningsfrågorna. Efter varje sökord har vi använt en asterisk för att erhålla alla möjliga träffar på ordstammen. Träffarna har reducerats till att endast innefatta peer reviewed material.

Intervjuförfarandet

Innan intervjutillfällena distribuerades, via mejlkontakt, ett informationsbrev (se bilaga 1) till verksamhetscheferna för utredning respektive behandling. Verksamhetscheferna vidarebefordrade i sin tur informationsbrevet till sektionscheferna som i sin tur vidarebefordrade det till de personer som samtyckt till medverkan. I informationsbrevet framgick det uppgifter om uppsatsen syfte, tillvägagångssätt samt villkor för deltagandet (Öberg, 2011, sid. 64-66). I tillvägagångssättet angav vi praktiska detaljer såsom hur lång tid intervjun skulle ta, att diktafon skulle användas, teman i intervjuguiden, tillämpning av de etiska principerna samt uppgiftslämnarnas möjlighet att få ta del av slutprodukten efter dess färdigställande (ibid.). Informationen förmedlades även muntligt, initialt vid alla

intervjutillfällen. Sedan utformade vi en intervjuguide (se bilaga 2) utifrån våra frågeställningar, med inslag av mestadels öppna frågor som tillåter respondenterna att svara fritt, men även med inslag av slutna frågor med fasta svarsalternativ såsom ja och nej (Bryman, 2011, sid. 241-261). Vi delade in intervjuguiden i tre teman, relevanta utifrån professionsteori: arbetsuppgifter, professionell identitet samt samarbete. Teman operationaliserades i sin tur i ett antal frågor.

Intervjuerna har genomförts med oss båda närvarande på de professionellas arbetsplats. En risk förknippad med att vara två intervjuare är att det kan resultera i ett större avstånd mellan oss och undersökningsspersonen, det vill säga i att en ojämn maktfördelning uppstår (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011, sid. 48-52). Maktasymmetrin påverkas av faktorer som social position och kategoritillhörighet såsom kön, ålder, etnicitet etcetera. Men vi tror att det balanseras genom att undersökningsspersonen har högre social position, är äldre och besitter mer erfarenhet och kunskap. Fördelen att vara två underlättar arbetsfördelningen genom att den ena personen för och styr samtalen och den andre för anteckningar. Anteckningarna fördes i syfte att vara en resurs att ta till om tekniken skulle haverera. Intervjuerna tog mellan en halvtimme och en timme och efteråt erhöll intervjupersonerna, som tack för sin medverkan, en symbolisk gåva i form av ett doftljus och ett tackkort.

Analysprocessen: transkribering, kodning och teoritillämpning

Vårt angreppssätt har varit abduktivt, eftersom vi i undersökningsprocessen dels har utgått ifrån det professionsteoretiska begreppet gränsarbete, dels har varit öppen för vad som framkommit i empirin (Danermark, 2013, sid. 41). Vi har pendlat mellan att låta teorin respektive empirin styra analysen. Datainsamling, kodning och analys har skett iterativt, det vill säga parallellt i växelverkan med varandra (Bryman, 2011, sid. 510-536). Analysen inleddes med en genomläsning av intervjumaterialet i syfte att göra oss förtrogna med det (Rennstam & Wästerfors, 2011, sid. 194-208). Sedan påbörjade vi en sortering av empirin, så kallad kodning, som genomfördes i två etapper. En första kodning, den initiala och öppna kodningen, gjordes utifrån de frågor vi formulerat i intervjuguiden. I vår andra kodning, som blev selektiv och fokuserad, utgick vi ifrån färre koder som vi skapat genom att sätta namn på de återkommande mönster som börjat framträda efter den initiala kodningen. Kodningen gjordes med hjälp av dels färgöverstrykningspenna, dels ordmarkeringar i marginalen. I samband med kodningen har vi i empirin både identifierat återkommande och generella mönster samt avvikelser, då vi samtidigt söker variation. Efter sortering av empirin gjorde vi

en reduktion av den, vilket innebar att vi försökte sålla i materialet utan att göra avkall på nyanser och komplexitet. Det viktiga enligt författarna är att texturvalet (intervjucitat) är representativt för materialet - att utdragen på bästa sätt illustrerar det fenomen/företeelse vi vill belysa. Vi har finslipat citaten genom att ta bort ord såsom ”eh”, ”harkel”, ”skrattar till” etc. – ord som ej påverkar innehållet i citatet. Sista steget i analysen är att argumentera, det vill säga att vi uttalar oss om empirin utifrån teoretiska begrepp (ibid.), vilka i vår uppsats utgörs av teorin om gränsarbete. Argumentationen innebär att man för ett resonemang eller en uppsättning påståenden som syftar till att övertyga läsaren.

Vårt ursprungliga val av professionsteoretiska begrepp var preliminärt då det till viss del styrdes av vad som framkom i empirin vid kodningen. Ahrne & Svensson (2011, sid. 17) anger just att en av skillnaderna mellan kvalitativ och kvantitativ metod är att det återfinns en större flexibilitet och öppenhet i forskningsprocessen i en kvalitativ metod. Det återfinns en större möjlighet att anpassa forskningsdesignen efter insamlad data. Under analysfasen visade det sig att vissa teman var svåra att kategorisera, eftersom de passar in under flera rubriker. Detta med anledning av att komponenterna i gränsarbete är sammanflätade och därmed svåra att separera (se teoriavsnitt). Exempel på detta är att myndighetsrollen återfinns dels som en skillnad i kärna i arbetsuppgifter, dels som en försvårande omständighet för utredningsarbetet. Denna problematik hanterade vi genom att behandla olika aspekter av det aktuella temat under de kategorier som vi ansåg vara aktuella.

Arbetsfördelning

Vi har genomfört stora delar av undersökningen gemensamt då vi ansåg att en alltför genomgående uppdelning hade kunnat resultera i att uppsatsen blivit segmenterad med en avsaknad av en röd tråd. Vi har dock delat upp transkriberingsarbetet och kodningen mellan oss, i syfte att vara tidseffektiva, utifrån vetskapen om att tiden vi har till vårt förfogande är begränsad. Detta har möjliggjorts genom att vi innan det enskilda arbetet kommit överens om tillvägagångssättet – val av förkortningar, symboler och koder. Ett ytterligare sätt att effektivisera tidsanvändningen har varit genom att göra en uppdelning av skrivarbetet gällande tidigare forskning och teoriavsnittet. Dock har vi gemensamt läst all den litteratur som vi funnit.

Etiska överväganden

När man bedriver forskningsarbete erfordras det att forskaren skall ha ett etiskt förhållningssätt, vilket innebär att genomföra en övervägning mellan å ena sidan nyttan med den bedrivna forskningen och å andra sidan den kortvariga eller långvariga skadan som eventuellt kan åsamkas undersökningspersonerna. Skadorna kan vara fysiska eller psykiska t.ex. stressframkallande eller bidra till en sämre självkänsla (Bryman, 2011, sid. 131-135). Ett etiskt förhållningssätt möjliggörs genom att forskaren för ett resonemang kring de fyra etiska principerna – informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (ibid.). Informationskravet handlar om en skyldighet att upplysa uppgiftslämnarna om undersökningens syfte och tillvägagångssätt (villkoren för undersökningen), om att deltagandet är frivilligt och om att de har rätt att när som helst under undersökningen avbryta sin medverkan. Informationskravet uppfylldes genom, som vi beskrev ovan, dels distributionen av informationsbrevet, dels genom den muntliga återgivningen av innehållet i informationsbrevet. Samtyckeskravet handlar om uppgiftslämnarens rätt att själv avgöra om, hur länge och under vilka villkor hen skall delta samt att hen inte utsätts för några negativa följder om hen väljer att avbryta sin medverkan. Samtycket fanns implicit närvarande genom att uppgiftslämnarnas delaktighet vid intervjutillfället föregåtts av att de samtyckt till medverkan. Deltagandet var frivilligt.

Konfidentialitetskravet handlar om att känsliga uppgifter, exempelvis sådana som kan röja uppgiftslämnarnas identitet, skall behandlas med respekt och lagras på ett sätt som gör att obehöriga ej får tillträde till dem (Bryman, 2011, sid. 132). Vi har, både vid transkriberingen och i uppsatsen, oidentifierat uppgiftslämnarna, organisationen och kommunen samt förvarat materialet så att familjemedlemmar och vänner inte fått tillträde till det. Nyttjandekravet handlar om att insamlade uppgifter enbart får användas i forskningsändamål. Vi har för avsikt att förstöra allt material som kan härledas till undersökningspersonerna efter uppsatsens färdigställande och godkännande.

Metoddiskussion

Utöver de styrkor och svagheter vi redan har nämnt i metodavsnittet kommer vi här att behandla ytterligare ett antal. Som nämnts ovan har Liljegren (2008) utgjort en stor inspirationskälla för denna uppsats. Detta föra med sig både styrkor och svagheter. En svaghet kan tänkas utgöras av den likhet i teori och metod som återfinns mellan denna uppsats och Liljegrens (2008) avhandling. Risken med att hålla sig nära avhandlingens innehåll är att det

skulle kunna medföra att originaliteten i denna uppsats blir mindre, genom att våra resultat och slutsatser riskerar att till stor del överensstämma med dess resultat. Vi riskerar därmed att inte kunna tillägga något nytt till detta forskningsområde. Ytterligare en risk skulle kunna vara att vi är färgade av Liljegrens (2008) resonemang och slutsatser, vilket kan medföra att vi i vår studie uppmärksammar de aspekter som han lyfter i sin avhandling. Vår uppsats skiljer sig däremot på ett antal punkter från Liljegren, då vi har undersökt andra segment, ej har gjort fokusgruppsintervjuer eller vinjetter, samt att vi har ett större fokus på hur de professionella konstruerar arbetsuppgifternas innehåll och ramarna och svårigheterna som omgärdar dem. Vidare skildrar Liljegren (2008) hur de professionella konstruerar varandra utifrån stereotypa uppfattningar om respektive arbetsgrupp, vilket vi inte har gjort. Med dessa skillnader eftersträvar vi att reducera den risk som likheten kan medföra.

De lärdomar vi förvärvat i samband med att genomfört denna uppsats medför att vi hade utformat uppsatsen på ett lite annorlunda sätt om möjlighet funnits att göra om den. Först och främst har vår ansats rymt för många aspekter med tanke på den tid vi haft till vårt förfogande. Istället för den omfattande intervjuguiden kan vi efterhand konstatera att vi skulle ha fokuserat på enbart en aspekt. Ytterligare något som framgått är att teorivalets vaga karaktär har medfört ett merarbete för oss då gränsarbete är en svårkategoriserad aktivitet. Merarbetet tog sig uttryck genom att vi i kodningen var tvungna att kategorisera vad utredare respektive behandlare uttrycker om utredning och vad utredare respektive behandlare uttrycker om behandling, samt finna likheter och skillnader i skildringarna. Vidare hade vi formulerat intervjufrågorna på ett annorlunda sätt så att de gett upphov till fler direkta jämförelser.

Teoretiska utgångspunkter

Inom professionsforskningen har det historiskt sett funnits olika syner på vad som utgör en profession. Vi kommer därför inledningsvis att redogöra för ett tidigare och ett senare synsätt på profession. I det senare synsättet kommer det att framgå att gränsarbete utgör en viktig aktivitet mellan olika professioner. Gränsarbete utgör därmed ett viktigt teoretiskt begrepp inom professionsforskningen och kommer att behandlas efter redogörelsen av de olika synsätten. Slutligen kommer vi att redogöra för att gränsarbetet är en aktivitet som inte enbart sker mellan professioner, utan även inom professionen.

Det tidigare synsättet

Inom den tidiga professionsforskningen, under ca 1940-1960- talet, återfanns det två traditioner för hur man skulle förstå professioner (Liljegren, 2008). En tradition benämndes essentialistiskt och innebar att professioner definierades utifrån en uppsättning karakteristiska egenskaper. Abbott (1995) anger, i sin artikel, att professionsmedlemmarna tidigare erfordrades att till exempel ha tillträde till formell utbildning, ha organiserat sig i ett fack- eller yrkesförbund samt ha gemensamt formulerade etiska koder för att kunna anses tillhöra en profession. Den andra traditionen, strukturfunktionalistiskt synsätt, förklarade professioner utifrån vilka samhällseliga funktioner de uppfyllde såsom att vara stabiliserande samt bidra med altruism, gemenskap och solidaritet (Liljegren 2008). Den tidigare förklaringsmodellen har avfärdats och frångåtts med anledning av att det är svårt att enas kring gemensamma professionsspecifika egenskaper samt att verktyget är otillräckligt när det gäller att förklara professionellt handlande (Bucher & Strauss, 1961; Liljegren, 2008). Under ca 1960-1980 övergick man inom professionsforskningen från en syn på profession utifrån en uppsättning egenskaper och funktioner till en syn på profession utifrån ett vad Liljegren (2008), i sin avhandling, benämner ett aktörsperspektiv. Inriktningen innebar en betoning på de professionellas handlingar och aktiviteter (Abbott, 1995; Bucher & Strauss, 1961; Liljegren, 2008).

Det senare synsättet: kampen om önskvärda arbetsuppgifter

Inom ramen för det senare synsättet på profession, aktörsperspektivet, har Abbott (1995) skildrat att den professionsteoretiska utvecklingen mynnat ut i en så kallad ekologisk syn på profession. Synen innebär att professionerna verkar inom ett så kallat professionssystem där det råder konflikt, förhandling och tävlan om bland annat klienter, status, resurser, legitimitet, handlingsutrymme men framför allt om jurisdiktion det vill säga att ha ensamrätt på ett arbets- eller kunskapsområde. En viktig uppsättning gränser, utgörs alltså av de jurisdiktionella gränserna (jurisdictional boundaries) – de gränser som separerar olika gruppers arbetsuppgifter (Abbott, 1988, sid. 1-112). Jurisdiktionsbegreppet har två dimensioner: vem som skall utföra vad (vilka arbetsuppgifter) och vilken kontroll en professionell grupp har över dessa arbetsuppgifter. En grundläggande mekanism i den tävlan/förhandling/konkurrens som återfinns mellan de olika professionerna utgörs av förmågan till abstraktion, det vill säga förmågan att tillskansa sig fler arbetsuppgifter, som tidigare tillhört en annan profession. Detta genom att omdefiniera problem (gör en egen version av dem), så att de kan inrymmas

och anses tillhöra under den egna professionens arbetsområde. Förmågan till abstraktion möjliggör den egna professionens överlevnad i professionssystemet. Den medicinska professionen har till exempel genom sin förmåga till abstraktion förvärvat nya arbetsuppgifter genom en omdefiniering av de samhälleliga problemen alkoholism, psykisk/ mental sjukdom, övervikt och hyperaktivitet hos barn (ibid.).

De professionella motiverar och försvarar sin jurisdiktion genom att binda samman ett antal arbetsuppgifter, så att de framstår som en odelbar helhet med inbördes relation (Abbott, 1988, sid. 1-112). Detta i syfte att övertyga andra professionella grupper om att arbetsuppgifterna lämpligen utförs av den professionella grupp som gör anspråk på att utföra dem.

Jurisdiktionen måste försvaras med en tydligt formulerad abstraktion eller gränskonstruktion – de professionella grupperna måste konstruera en uppsättning rimliga och obestridbara gränser. Detta eftersom en vagt formulerad abstraktion eller gränskonstruktion återger ett större utrymme för andra professionella grupper att ifrågasätta dem och därmed större möjlighet att omförhandla gränserna (ibid.).

Liljegren (2008) tillägger, utifrån Abbotts (1988) resonemang om konkurrens kring de jurisdiktionella gränserna, att en väsentlig del i denna är att språkligt konstruera vissa arbetsuppgifter som önskvärda och andra som icke önskvärda eller även benämnt ”dirty work”. Detta i syfte att tillskansa sig de önskvärda arbetsuppgifterna och göra sig av med de oönskade. Vidare behandlar Liljegren (2008) ytterligare uppsättningar gränser av vikt, med relevans för professionellt gränsarbete, utöver jurisdiktionen som handlar om identitet, kunskap, autonomi, handlingsfrihet och värden – gränserna är inneboende och sammanflätade och kan ej separeras. Ett exempel på detta skildrar författaren kan vara att de professionella konstruerar sin identitet utifrån ett utförande av rätt slags arbetsuppgifter, i sin strävan mot en hög grad av handlingsfrihet, hög lön och status. Språket har vid förhandling om de olika arbetsuppgifterna en viktig funktion, då det utgör det centrala medium som används av de professionella. Mer om detta i nästa avsnitt.

Gränsarbete: en språklig aktivitet i syfte att särskilja

Gieryn (1983) definierar gränsarbete, i relation till vetenskap som profession, som att vara vetenskapsmännens försök att tillskriva en viss uppsättning utvalda och karakteristiska egenskaper till den vetenskapliga institutionen i syfte att konstruera en gräns som särskiljer

vetenskaplig aktivitet från annan intellektuell aktivitet – en gränsdragning mellan vetenskap och icke-vetenskap (pseudovetenskap). Gränsarbete bedrivs inför allmänheten och politiska instanser och syftar till att öka vetenskapsmännens tillträde till materiella och symboliska resurser i form av auktoritet, legitimitet och autonomi och därmed neka pseudovetenskapsmännen tillträdet till detsamma.

Gränsarbete är en retorisk aktivitet där aktörerna genom sina argument försöker skapa misstro, tvivel och dåligt anseende hos utomstående, det vill säga motståndet (Gieryn, 1983). I en studie av gränsarbete avkrävs det en identifiering av dels det konkreta innehållet i aktörernas uttalanden (vad) och på vilket sätt aktörernas gör uttalandena (hur). Utifrån vad som skildrats i föregående avsnitt handlar det då om att identifiera hur de professionella konstruerar innehållet i sina och de andras arbetsuppgifter samt på vilket sätt de gör det. I konstruktionen av gränserna använder aktörerna språkliga verktyg såsom metaforer (bildligt uttryck), upprepningar, hyperbol (överdrivet uttryck).

Gieryn (1983) identifierade tre målsättningar som vetenskapsmännen eftersträvade att uppnå med medlet gränsdragning: utökning och tillväxt, monopolisering och skydd av sin autonomi. Författaren kom i sin artikel fram till att eftersom de tre målsättningar han identifierat hos den vetenskapliga professionen utgör samma karakteristiska egenskaper som återfinns inom professionaliseringen av alla professioner kan gränsarbete förstås som att vara en aktivitet som sker hos alla professioner. Liljegren (2008) menar att gränser och gränsarbete verkar utifrån en konstruktion av skillnader som resulterar i en separation av ”insiders” från ”outsiders”, sitt arbete från andras och önskvärda arbetsuppgifter från oönskade. Gränser är, efter att de väl etablerats, ständigt föremål för omförhandling och tävlan samt kan vara mer eller mindre rigida, flexibla, vaga eller föränderliga.

Liljegren (2008) tillägger, utifrån Gieryns (1983) teori om gränsarbete, att ett språkligt gränsarbete kan bedrivas på två sätt. Det första sättet innefattar en gränsupprätthållande aktivitet genom att de professionella konstruerar gränser, skillnader, mellan sig själva och de andra. Det andra sättet utgör en gränsöverskridande aktivitet genom att de professionella dekonstruerar gränser mellan sig själva och de andra det vill säga konstruerar en likhet. Gränsarbetet utgör därmed både en gränsupprätthållande och gränsöverskridande aktivitet.

Gränsarbete som en intraprofessionell aktivitet

Liljegren (2008) beskriver att man i professionsforskning tenderar att förstå konkurrensen, tävlan och förhandlingen om jurisdiktion som att vara ett uttryck för interprofessionella relationer och handlingar, det vill säga en aktivitet som enbart sker mellan olika professionella grupper. Bucher och Strauss (1961) skildrar däremot, i sin artikel, en annan utveckling inom professionsforskningen än som skildrats ovan. Författarna beskriver att man inom professionsforskningen har övergått från att ha haft en strukturalistisk och/ eller funktionalistisk syn på professioner som homogena, vars medlemmar har en gemensam uppfattning om professionens värden, identitet, roller, arbetsuppgifter, metoder och intressen, till ha en processinriktad syn på professioner med betoning på mångfald, variation och skillnader angående desamma inom en och samma profession. Inom professionen enas olika grupperingar, så kallade segment, kring specifika intressen, värden, roller och identiteter (ibid.). Segmenten delar vissa mål och värden med andra segment som därmed blir gemensamma för hela professionen men har också egna värden och intressen som skiljer sig från andra segment, vilket kan ge upphov till konflikt (intressekonflikter). Bucher och Strauss (1961) beskriver att man istället för att betrakta professionen som entydig och sammanhållen med en fast och orubblig kärna, har en syn på professionen som en lös blandning av olika segment, som ej är fixerade eller statiska utan kontinuerligt är föremål för förändring. Segmenten skapas, utvecklas, modifieras och försvinner.

Utifrån det förda resonemanget kring segmentering ovan menar dock Liljegren (2008) att det återfinns en intern konkurrens om jurisdiktion enligt samma principer som sker mellan professionella grupper. Konkurrens, tävlan och förhandling om jurisdiktion sker alltså även mellan interna grupperingar inom en och samma profession – även ett uttryck för intraprofessionella relationer och handlingar.

Resultat och analys

I denna del kommer vi dels att återge vårt resultat, dels analysera det utifrån de professionsteoretiska begreppen gränsarbete och önskvärdhet. Vi kommer därmed att återge hur utredare respektive behandlare dels konstruerar sina och de andras arbetsuppgifter avseende dess innehåll och handlingsfrihet, dels hur de konstruerar skillnader och likheter grupperna emellan. Vidare kommer vi att återge hur de professionellas värderar sitt arbete. Vidare kommer vi att analysera hur framställningarna kan förstås utifrån termerna

önskvärdhet och gränsarbete. Då gränsarbete är en språklig aktivitet ingår det även att analysera skildringarna utifrån hur språket tillämpas, det vill säga vilka språkliga hjälpmedel och mönster som återfinns i skildringarna. Analysen har delats in i tre huvudrubriker – den första behandlar innehållet i arbetsuppgifterna, den andre behandlar handlingsfriheten i arbetet och den sista berör hur de professionella värderar sitt arbete.

Innehållet i arbetsuppgifterna

I detta avsnitt kommer vi att behandla hur utredare och behandlare skildrar kärnan i sina respektive de andras arbetsuppgifter. En gemensam arbetsuppgift för både utredning och behandling är relationsskapandet i förhållande till klienten, och kommer att behandlas först. Sedan kommer en redogörelse för vilka skillnader som återfinns avseende arbetsuppgifter att behandlas under olika rubriker.

Det essentiella relationskapandet

Relationskapandet i förhållande till klienten framställs av både utredare och behandlare som den mest centrala arbetsuppgiften hos båda arbetsområdena. Relationskapandet skildras som den mest grundläggande likheten mellan utredning och behandling. En utredare och en behandlare beskriver det på följande sätt:

Alltså, man brukar ju säga om jag minns rätt, att ungefär sextio-, sextiofem procent av alla goda resultat i behandling har helt och hållet att göra med relationen mellan hjälparen och klienten. Och det är ju samma sak för oss utredare. Jag menar, vi måste också skapa en god relation med våra klienter, annars kommer vi aldrig någonstans [...] Har du inte det så kommer du inte klara detta arbete, så är det. (Utredare)

Den viktigaste arbetsuppgiften, tycker jag, det är ju att liksom möta klienten där den är... att lyssna, att skapa någon slags allians som är liksom grunden, förutsättningen för någon slags förändringsarbete... så tänker jag nog att det är liksom. Och det är ju också det som forskningen visar, med, att det är det som är det absolut viktigaste. (Behandlare)

Relationskapandet beskrivs här utgöra en förutsättning för att ett förändringsarbete ska komma till stånd, inom både utredning och behandling. Det återfinns således en samstämmighet kring att relationskapandet utgör en kärna i båda yrkesrollerna. Utredare och behandlare konstruerar utifrån de angivna citaten en likhet för både utrednings- och behandlingsarbete nämligen relationskapandet. Sett utifrån Bucher och Strauss (1961) resonemang om intraprofessionella grupper skulle konstruktionen av likheten kunna förstås

som ett uttryck för ett gemensamt mål inom professionen. Vidare skulle konstruktionen av likheten, utifrån Gieryns (1983) och Liljegrens (2008) resonemang, kunna betraktas som en gränsöverskridande aktivitet. De professionella bedriver ett gränsarbete genom att dekonstruera en av de gränser som återfinns mellan utredning och behandling (vilka kommer att skildras i de tre följande avsnitten).

Samtliga professionella uppger att anledningen till varför de trivs med sitt arbete återfinns i förekomsten av den relationsskapande arbetsuppgiften. Detta skulle kunna förstås understryka vikten av den relationskapande arbetsuppgiften. En utredare och en behandlare uttrycker det på följande sätt:

Jag tycker nog att det mest givande, liksom, att träffa klienterna och jobba med dem så här i samtal och etablera relation, och sen... liksom, få fram deras syn på saker och ting, så det tycker jag är spännande... Så att det skulle jag vilja säga är mest givande. (Utredare)

Alltså, det som är givande det är ju klientarbetet, alltså mötet med människorna, tror jag, att de är oavsett liksom insatsen, så är det ju ändå mötet med den eller de man ska träffa och jobba med. (Behandlare)

I citaten konstrueras en likhet mellan utredning och behandling som återfinns i vad de professionella värderar högst i sitt arbete, nämligen relationen till klienten. Konstruktionen av likheten kan på samma sätt som ovan, utifrån Gieryns (1983) och Liljegrens (2008) resonemang om gränsarbete, ses som en gränsöverskridande aktivitet. En utgångspunkt från Abbotts (1988) och Liljegrens (2008) resonemang om konstruktionen av önskvärda arbetsuppgifter, skulle dessa citat kunna tolkas som uttryck för att de konstruerar den relationsskapande arbetsuppgiften som önskvärd. Båda arbetsområdena konstrueras därmed innehålla den önskvärda arbetsuppgiften relationsskapandet.

Ytterligare en anledning till varför relationsskapandet skulle kunna betraktas som en viktig arbetsuppgift är för att merparten av de egenskaperna som de professionella uppgav vara nödvändiga för att utföra sitt arbete, handlar om relationen. Både utredare och behandlare har nämligen angivit egenskaper som underlättar och möjliggör relationsskapandet och därmed förändringsarbetet i förhållande till klienten. Att egenskaperna som anges vara värdefulla för arbetet är i förhållande till klienten, skulle kunna tolkas understryka vikten av relationsskapandet. Samtliga utredare och behandlare är överens om att både utredare och behandlare till största del behöver besitta samma egenskaper: ”Alltså jag tror så här att... är

man en god behandlare, så tror jag att man kan bli en god utredare. Alltså, det finns mycket likheter också faktiskt”. I de två citaten nedan, av en utredare respektive behandlare, skildras vilka egenskaper som samtliga professionella bör besitta:

Alltså jag brukar säga nyfikenhet och flexibilitet, det är ju de två grundläggande egenskaperna man måste ha som utredare... Men man måste också kunna lyssna, inte vara dömande, och kunna lyssna in: ”vad är det som gör att du är den du är?”. Ett genuint människointresse och en ödmjukhet i det. Och då tror jag också att man är bra på att skapa relationer [...] För det är ju lite det, det handlar om tänker jag. Att stövljar jag in i en annan familjs liv och är dömande, så tror jag inte att man når ett gott resultat [...] Alltså jag tror att det handlar om samma egenskaper [...] och visa att ”jag bryr mig, jag lyssnar, jag är intresserad av dig, du är intressant för mig”. Så att man börjar där... och har man inte den inställningen, så får man ingen relation. Och då får man inget förändringsarbete. (Utredare)

Det är a och o för mig att möta människor på ett respektfullt sätt, och det gäller både som utredare och som behandlare. (Behandlare)

Citaten skildrar att samtliga professionella behöver vara nyfikna, ha en förmåga att lyssna, vara icke dömande och uppvisa ett engagemang och intresse, ha ett respektfullt bemötande, ha ett empatiskt förhållningssätt samt vara bekräftande. Genom att de professionella beskriver att de viktigaste egenskaperna för arbetet är gemensamma konstruerar de ytterligare en likhet mellan utredning och behandling. Detta kan förstås utgöra ytterligare en dekonstruktion av gränser i enlighet med Gieryn (1983) och Liljegren (2008).

Sammanfattningsvis konstrueras relationsskapandet som en likhet, vilket skulle kunna förstås som att de professionella dekonstruerar gränsen mellan de två segmenten. Vidare beskrivs relationsskapandet av de professionella vara centralt i både utredning och behandling, vilket skulle kunna utläsas mot bakgrund av att de professionella konstruerar relationsskapandet som den viktigaste arbetsuppgiften, samt att den utgör anledningen till varför de trivs med sitt arbete. Vidare skulle relationsskapandets centrala karaktär kunna förstås mot bakgrund av att de professionella uppger att de egenskaper nödvändiga för att utföra sitt arbete handlar om relationsskapandet. Utifrån de professionellas skildringar skulle relationsskapandet kunna förstås utgöra en önskvärd del i båda arbetsområdena.

Det diffusa behandlingsarbetet

Ett mönster som framträder i de professionellas skildringar av behandlingsarbete är att det är svårdefinierat och diffust. Behandlingsarbetets vaga karaktär kan utläsas i följande citat av en behandlare:

Ja men, vad är egentligen behandlingsarbete för någonting? Att det är liksom lite flumflum över vad det är för någonting [...] om jag har en insats och kontakt med en klient [...] vad är det som påverkar egentligen? Jag kan vara en liten del i detta och hjälpa [...] och uppmuntra förändringar, och stärka föräldrarna eller barnet och så men... vad är det som är orsak och verkan? [...] Var det mitt arbete som gjorde att det gick så bra för den här familjen? [...] Men börjar jag analysera och se hur mycket som har hänt i den här familjen, under den här tiden som jag har haft min insats, så är det ju omöjligt att säga vad min del exakt har varit för någonting. (Behandlare)

Behandlaren ger uttryck för en osäkerhet kring vad hennes arbetsuppgifter utgörs av och vilka konsekvenser hennes involvering resulterar i. Behandlaren beskriver att hen saknar vetskap om hur stor betydelse behandlingsarbetet hen bedriver har för klientens förändringsprocess. Behandlingsarbetet konstrueras därmed som något som är svårt att beskriva konkret. I följande citat av en utredare beskrivs också kärnan i behandling som otydlig, men med hänvisning till att klientens problematik inte behöver definieras på samma sätt som i utredning. Utredarens konstruktion av en skillnad mellan utredning och behandling skulle kunna tolkas som att utredaren, i enlighet med Gieryns (1983) och Liljegrens (2008) resonemang om gränsarbete, bedriver ett gränsarbete. Detta genom att utredaren språkligt upprättar en gräns, skillnad, mellan utredning och behandling som ligger i kravet på tydlighet angående klientens problematik.

[...] kärnan i behandlingsarbetet är mycket mer som jag ser det... flytande. Alltså, utgångspunkten är ju den snarare att där kommer klienten och har ett dilemma. Och det dilemma behöver inte vara formulerat på samma sätt som i en utredning, utan där kan det ju vara att klienten kanske upplever sig ha... Om vi tar ett exempel inom familjebehandling, då är det något inom familjen som inte riktigt funkar. Det behöver inte vara mer greppbart än så. Så att där är inte "dilemmorna" lika tydliga inom behandlingsarbetet. Utan att det är något som kan få växa fram i kontakten med behandlaren. (Utredare)

I detta citat skildrar utredaren att arbetsuppgiften, förändringsarbete, i behandlingsarbetet omgärdas av en otydlighet. Vidare tillämpar utredaren i citatet de språkliga verktyg som av Gieryn (1983) angivits vara viktiga att identifiera i studiet av gränsarbete, nämligen metaforer. Utredaren tillämpar dels metaforen "kärna" för att symbolisera behandlingsarbetets centrala aspekter, dels metaforen "flytande" för att symbolisera behandlingsarbetets vaga karaktär.

Trots att behandlingsarbete av de professionella har skildrats som vagt och otydligt, återfinns det ett återkommande ord som kan förstås som ett sätt för de professionella att beskriva behandlingsarbete. Mönstret som framträder i samtliga professionellas skildring av innehållet i behandlingsarbetet är tillämpningen av det beskrivande ordet ”förändringsarbete”. En av utredarna beskriver behandlingsarbete på följande sätt: ”Alltså, jag tänker förändringsarbete, för att man ska få till en förändring. Så att det är ju förändringsarbete, tänker jag”. Behandlingsarbetet konstrueras av utredaren som ett förändringsarbete. Ordet ”förändringsarbete” kan ses som ett exempel på det språkliga verktyget upprepning, som av Gieryn (1983) påtalas används i ett gränsarbete. Som skildrats i föregående avsnitt uppger de professionella att ett förändringsarbete möjliggörs av ett relationsskapande. Det viktigaste arbetsuppgifterna inom behandlingsarbete konstrueras således av samtliga professionella som dels ett relationsskapande, dels ett förändringsarbete.

Sammanfattningsvis konstruerar samtliga professionella behandlingsarbete som svårdefinierat och diffust, men ett ord som framträder i skildringarna är dock ett förändringsarbete. I skildringarna har de professionella språkligt använt metaforer och upprepningar.

Det tudelade utredningsarbetet

I de professionellas skildringar av utredningsarbetet har det framträtt ett mönster som består i att utredningsarbetet skulle kunna betraktas som tudelat. Detta utifrån att samtliga professionella, vid sidan av den relationsskapande arbetsuppgiften, beskrivit att utredningsarbetet innehåller ytterligare en dimension vad gäller kärnan i arbetet. De professionella skildrar att utredare dessutom har arbetsuppgifter som följer av lagstiftningen. Dessa framställs av de professionella således lagstadgade arbetsuppgifter som komponenter vid sidan av relationsskapandet i utredningsarbetet. Denna tudelning kan utläsas i följande citat av en utredare respektive en behandlare:

Det är ju egentligen två delar, som jag ser det. Det ena är ju... alltså den rent juridiska strukturen som vi har på arbetsplatsen, som vi måste följa såklart [...] Och det handlar ju om allt ifrån att man dokumenterar på ett korrekt sätt till att man följer utredningstider [...] Och sen finns en annan del i det också. Och det handlar ju om relationen med klienterna, som är jätteviktig, så som jag ser det. Att man har en god relation, alltså att man får ett gott samarbete, att man lägger betoning på samarbete. (Utredare)

[...] det är ju att samla så mycket information som möjligt för att kunna komma fram till en insats, helt enkelt, och det är ju liksom kanske ett annat perspektiv. Men jag tycker ändå att det viktigaste där, det är ju också att få en allians, en positiv allians. (Behandlare)

De ytterligare arbetsuppgifterna som kan utläsas i citatet är dokumentation, följa utredningstider och insamla uppgifter. Citaten skulle kunna förstås ge uttryck för att de professionella konstruerar relationsskapandet och de arbetsuppgifter som följer av lagstiftningen som två åtskilda arbetsuppgifter. Detta kan utläsas i det första citatet då hen beskriver relationsskapandet som ”en annan del”. De lagstadgade arbetsuppgifterna konstrueras av en annan utredare som en behovsbedömning enligt BBIC:

[...] alltså kärnan... här handlar det ju mer om att man tittar på behoven [...] Att det är det perspektivet man har när man kommer i kontakt med en klient liksom att [...] ”Vad har barnen för behov i det här fallet? Hur ser familjebilden ut? Om barnen har de här behoven, kan föräldrarna tillgodose de behoven?” Och sen så får man jobba med en analys därefter för att försöka hitta en insats. (Utredare)

Utifrån Gieryns (1983) resonemang om språkliga verktyg i gränsarbete, kan det utläsas att utredaren i citatet använder metaforen ”kärnan” för att konstruera en central arbetsuppgift inom utredning. Utredaren skildrar ytterligare en central arbetsuppgift i behovsbedömningen som handlar om att förmedla de behov utredaren identifierat på ett tydligt och begripligt sätt i syfte att skapa en insikt hos klienten.

Jag tror inte att någon förälder medvetet gör fel, utan det handlar om att man gör omedvetet fel, utifrån det man har själv med sig. Och en utredning handlar ju lite om att titta på ”vad är det du har med i din ryggsäck?”. Så vi öppnar ryggsäcken tillsammans, vi tittar i den, och det är kanske så att det behöver bytas ut vissa verktyg och vissa redskap. Och när man gör det med en förälder, och föräldern har en insikt... så kan det ju bara räcka att man medvetengör det omedvetna... och det leder till en förändring [...] Så att jag tänker en viktig uppgift för oss utredare är ju att, att göra det medvetna medvetet [...] det är ju det som är stommen: att vi måste göra det begripligt, å vi måste göra det tydligt för våra familjer [...] Jag tror att ju duktigare, vi utredare, är på att göra det begripligt och medvetet, desto lättare är det sen i förändringsarbetet. (Utredare)

I citatet förmedlar utredaren att det återfinns en utgångspunkt i utredningsarbetet vad gäller föräldrarna – att deras handlingar gentemot sitt barn inte är avsiktliga. Detta medför en viktig arbetsuppgift för utredaren i form av att medvetenhetsgöra föräldrarnas oavsiktliga handlingar genom att vara tydlig och begriplig. Att arbetsuppgiften är central kan utläsas av utredarens val av språkverktöget metaforen ”stommen”. Arbetsuppgiften skildras med hjälp av metaforen ”ryggsäcken med dess innehåll av verktyg och redskap”, genom att denna kan anses

representera klientens förmågor och medvetandenivå. Utredarens tillämpning av två metaforer i citaten kan förstås som ett sätt att bedriva gränsarbete med hjälp av språkliga verktyg, i enlighet med Gieryns (1983) teori.

Ytterligare en arbetsuppgift som följer av lagstiftningen beskrivs av en utredare utgöra den omfattande dokumentationsskyldigheten.

Och det är tyvärr den delen man kan få lite för lite av ibland [...] Då är det ju... alltså det rena skrivandet, va. Alltså just att man måste skriva... utredningarna. De kan ju vara väldigt omfattande. En BBIC-utredning kan ju ligga allt ifrån sju sidor upp till en tjugo sidor, va... tjugofem sidor till och med om det skulle vara riktigt omfattande... Så att det är ju en hel del skrivtid. Och det är likadant om det skulle komma in en anmälan, så måste man också dokumentera. Man måste dokumentera, sms till exempel. Det är mycket dokumentationsarbete här, som gör att ibland så faller det här som jag kan se som den grundläggande kärnan i socialt arbete bort lite grand liksom... på något sätt. (Utredare)

Utredaren beskriver att dokumentationsskyldigheten inskränker på den önskvärda relationsskapande arbetsuppgiften. Detta kan tolkas som att utredaren konstruerar dokumentationen som en icke önskvärd arbetsuppgift i enlighet med Abbotts (1988) och Liljegrens (2008) resonemang. Detta eftersom dokumentationen tar utrymme från den essentiella arbetsuppgiften relationsskapandet.

Sammanfattningsvis konstrueras utredningsarbetet av samtliga professionella som tudelat, då dess beskrivs innehålla ytterligare en del utöver relationsskapandet nämligen de lagstadgade arbetsuppgifterna. Dessa utgörs av främst av behovsbedömningen samt de arbetsuppgifter som följer av denna. De juridiska arbetsuppgifterna konstrueras således som något som skiljer utredningsarbete från behandling i och med att dessa enbart återfinns inom utredning. Konstruktionen av denna skillnad kan ses som ett uttryck för att de professionella bedriver ett gränsarbete i Gieryns (1983) anda. De professionella upprätthåller en gräns mellan varandra genom att konstruera skillnader i arbetsuppgifter. Vidare kan det förstås som att utredaren konstrueras dokumentationen som en icke önskvärd arbetsuppgift.

Myndighetsrollen kontra frivillighetsaspekten

I de tidigare avsnitten har de centrala arbetsuppgifterna som dels är gemensamma för både utredning och behandling, dels är specifika för utredning respektive behandling beskrivits. Både likheter och skillnader har därmed skildrats. Ytterligare något som skiljer utredningsorienterat- respektive behandlingsorienterat arbete är att utredare, av samtliga

professionella, skildras ha en myndighetsroll. Det beskrivs att arbetet på grund av myndighetsrollen innehåller en tvingande karaktär, i och med att den för med sig en makt gentemot klienten. En behandlare beskriver det såhär: ” de står ju oftast mer för det direkta myndighetsutövandet kan man säga, de personifierar det mer på något sätt tycker jag, än vad vi gör”. I citatet kan det utläsas att behandlaren konstruerar en skillnad mellan utredning och behandling som ligger i den myndighetsroll som endast utredarna har. Detta kan, utifrån Gieryn (1983), förstås som att behandlaren bedriver ett gränsarbete. Detta genom att behandlaren särskiljer utredning från behandling med hjälp av att hen tillskriver utredarna en roll och en egenskap som behandlarna saknar. En utredare beskriver det på ett liknande sätt:

Jag tänker den största skillnaden är ju att dels så är föräldrarna väldigt medvetna om vår makt... och det kan innebära en stor rädsla, vilket gör att man inte delar med sig och ger den informationen utan man är rätt så mycket försvarsinställd [...] En behandlare har inte den makten [...] Vi har makten, vi har den här rädslan från föräldrarna som vi måste förhålla oss till, medan en behandlare har ju inte samma [...] Där handlar det mycket om att skapa relationer, de är mindre farliga [...] Ibland så kan de ju vara som en stängd dörr. Att familjen är så himla rädd för makten att de inte vågar öppna upp sig [...] Vi jobbar ju jättemycket med att stötta föräldrar, så att det ska bli bra. Det är ju alltid första steget. Och när man pratar med föräldrarna om den här rädslan och den här makten, och man förklarar hur det ligger till så brukar ju också den rädslan lägga sig lite. (Utredare)

Både utredare och behandlare konstruerar en skillnad mellan utredning och behandling som ligger i tillgången till makt. De professionella upprätthåller en gräns mellan utrednings- och behandlingsorienterat arbete i linje med Gieryns (1983) resonemang om gränsarbete. Tillgången till makt beskrivs i de angivna citaten vara större hos utredarna än hos behandlarna. I citatet skildrar en utredare vilka konsekvenser tillgången till makt kan föra med sig. En av dem är utgörs av dess inverkan på klientens inställning till den professionella och därmed relationen. Klienterna kan, utifrån den rädsla makten inger, välja att göra motstånd eller att inte delge information som kan vara av vikt för utredningen. Utredaren konstruerar det sistnämnda hindret för relationen det vill säga klientens slutenhet med hjälp av liknelsen ”som en stängd dörr” och metaforen ”inte vågar öppna upp sig”. Utredaren tillämpar ett språkligt verktyg i form av en metafor, som Gieryn (1983) beskriver är brukligt inom gränsarbete. Utredaren skildrar vidare i citatet ovan att maktens närvaro kan bidra till att klienten uppfattar utredaren som farlig. En utredare konstrueras av utredaren i citatet ovan som en skrämmande och farlig person, medan behandlarna konstrueras som mindre farliga. De professionellas konstruktion av skillnaden i hur klienten uppfattar den professionelle kan förstås utgöra ytterligare ett sätt för de professionella att bedriva ett gränsarbete (Gieryn,

1983). Makten kan betraktas utgöra en barriär och en försvårande omständighet, som inte återfinns på samma sätt inom behandling.

Makten skulle kunna förstås ha en icke önskvärda karaktär, då utredaren ger uttryck för ett behov av att hantera den i syfte att reducera dess negativa effekter. Det skildras av utredaren att makten avkräver att utredaren medvetandegör maktens närvaro för att kunna hantera den på ett adekvat sätt – i detta fall genom att utredaren pratar om makten i samråd med klienten. Ytterligare sätt att hantera makten uppges av en utredare i följande citat är att vara ödmjuk:

Du ska ju inte utöva din makt på ett sätt som skadar människor eller som liksom gör att någon far illa i de på något sätt [...] Det är väldigt viktigt att man inte tar sig för stort tolkningsföreträde som utredare för att just utifrån att vi sitter på så mycket makt så kan det ju också orsaka väldigt mycket skada om vi inte gör vårt jobb på ett bra sätt. Så en ödmjukhet är nog det absolut viktigaste [...] du måste ju kunna skapa goda relationer till de här människorna och tror jag faktiskt att ödmjukhet vinner dig väldigt mycket. (Utredare)

I citatet beskriver utredaren att en felaktig hantering av makten kan vara skadligt för klienten. Det kan förstås som att utredningsarbetet av de professionella konstrueras som något potentiellt farligt i och med närvaron av de risker makten kan föra med sig. Vidare kan makten betraktas vara icke önskvärd i den bemärkelsen att dess negativa inverkan kan utgöra ett hinder för det essentiella relationsskapandet, vilket de professionella ovan konstruerats som önskvärd. Detta med anledning av att utredaren i citatet skildrar att en ödmjukhet inför makten är erforderlig för att utredare skall kunna skapa en god relation trots närvaron av makt. Utifrån detta resonemang kan myndighetsutövandet förstås som en icke önskvärd arbetsuppgift, då de professionella konstruerar det som potentiellt farligt som kan ge negativa effekter i relationen till klienten. Resonemanget kan tolkas vara förenligt med Abbotts (1988) och Liljegrens (2008) resonemang om icke önskvärda arbetsuppgifter.

Till skillnad från utredningsarbetets tvingande karaktär framställs behandlingsarbetet av samtliga professionella bygga på frivillighet. Detta beskrivs av en utredare.

Och jag gillar också att behandlingen är bygger på frivillighet många gånger. Ja alltså, det är en stark kraft för förändring också, va. Så, jag tror att vi hittar fler som gör lyckade förändringsarbeten inom frivillig-, formen än inom tvångsvård, till exempel [...] Så frivillighetsaspekten, liksom, är viktig, va. Och det är ju mycket av behandlingsarbetet som bygger på det faktiskt. (Utredare)

Det sistnämnda citatet lyfter fram att behandlingsarbete av en utredare karakteriseras bygga på frivillighet. Vidare kan det utläsas ur citatet att den professionella konstruerar den frivilliga aspekten i behandlingsarbete som något önskvärt, i enlighet med Abbott (1988) och Liljegren (2008).

Sammanfattningsvis konstrueras utredningsarbete av samtliga professionella innehålla myndighetsroll, vilket behandlingsarbete skildrats sakna. De professionella har därmed upprättat en gräns mellan utredning och behandling i likhet med (Gieryn, 1983). Vidare kan myndighetsutövandet förstås utgöra en icke önskvärd arbetsuppgift, utifrån att de professionella konstruerar att myndighetsutövandet kan medföra negativa konsekvenser för klientrelationen. Behandlingsarbetet konstrueras av en utredare som önskvärt i och med frivillighetsaspekten, eftersom den beskrivs underlätta relationsskapandet.

Handlingsfrihetens storlek

Ovan har de professionellas skildringar av likheter och skillnader avseende utredningsorienterade- och behandlingsorienterade arbetsuppgifter behandlats. I detta avsnitt kommer dels storleken på utredares respektive behandlares handlingsfrihet, dels faktorer som påverkar handlingsfriheten att behandlas. Med handlingsfrihet åsyftar vi de professionellas grad av kontroll avseende sina arbetsuppgifter i linje med Abbotts (1988) redogörelse. Nedan kommer det att framgå av de professionellas utsagor att de anser att de två arbetsområdena har olika stor handlingsfrihet. Skillnaden i storlek avseende handlingsfrihet, kommer att behandlas i två separata avsnitt.

Det styrda utredningsarbetet

Samtliga utredare beskriver att de upplever sig ha ganska stor frihet vad gäller möjligheten att kunna utforma sina arbetsuppgifter. Detta kan förstås som att, utifrån Abbotts (1988) resonemang om att professionella konkurrerar om resurser såsom handlingsfrihet, utredaren försöker förmedla en bild av sin handlingsfrihet som stor. Dock kan det i samtliga professionellas utsagor utläsas att handlingsfriheten i utredningsarbetet är liten. Då de professionella kan återge flera exempel på begränsande faktorer som i hög grad styr arbetet, kan detta förstås som att de konstruerar handlingsfriheten i utredningsarbetet som liten. Ett mönster som framkommer i samtliga professionellas skildringar är att ramarna för

utredningsarbetet främst är juridiska och organisatoriska. En utredare uttrycker det på följande sätt:

[...] det här skulle jag nog vilja säga att, det här är ju... en ganska fri arbetsplats ändå. [...] Alltså... jag förfogar ju över min egen arbetstid... till hundra, nja nittio-, nittiofem procent, kanske [...] Och det gör ju att, skulle jag till exempel vilja... så kan jag, inom ramarna av verksamheten då, lägga en hel vecka bara på att skriva, va... så att... inom den här förvaltningen, så tycker jag, att det är ganska fritt, liksom. Och det kan jag ju påverka själv. Men sen finns det ju vissa bitar som jag inte kan påverka, naturligtvis. Ta utredningstid, till exempel, va. [...] Och sådana här saker, de är ju absoluta. (Utredare)

Utredaren skildrar i citatet att hen upplever sig ha en stor handlingsfrihet, men uppger samtidigt att detta gäller inom ramarna för arbetet. Friheten framställs av utredaren bestå i möjligheten att kunna planera sin tid och sina arbetsuppgifter. Vidare uppger utredaren att den främsta begränsande faktorn utgörs av den lagstadgade utredningstiden, vilken beskrivs vara opåverkbar. I anslutning till utredningstiden uppger samma utredare att en utredare bör vara strukturerad för kunna utföra sitt arbete på ett adekvat sätt:

Och så måste man ha en god förmåga till struktur, det måste man ha! För annars... äts man upp, sakta med säkert. Skulle man själv tappa strukturen hela tiden, då kommer man förr eller senare liksom missa utredningstiderna. (Utredare)

Utredarens skildring kan tolkas som att en utredare behöver vara strukturerad för att kunna hålla sig inom de ramarna som omger arbetet. Utredaren tillämpar, i enlighet med Gieryns (1983) resonemang om att metaforer kan vara en del av gränsarbetet, metaforen ”ätas upp”, som indikerar att utredaren hade brutits ned om hen inte haft en god förmåga till struktur. I citatet redogör utredaren för ytterligare egenskaper, utöver de egenskaper nödvändiga för relationsskapandet (som skildrats ovan) som är erforderliga att kunna bedriva utredningsarbete. Denna ytterligare egenskap kan betraktas som en konsekvens av den ytterligare dimensionen i utredningsarbete, eftersom den inte återfinns i behandlingsarbete.

Ytterligare en utredare beskriver att hen upplever sig ha stor handlingsfrihet men att den begränsande ramen utgörs av BBIC: ”Alltså, du har ju rätt så stor frihet, men du har ju ändå BBIC-metoden som du ska jobba med, så att du har ju en tydlig struktur, och en tydlig metod, men inom den så har du ju rätt så mycket frihet”. I dessa två citat ovan konstruerar utredarna sin handlingsfrihet som stor, men inom ramen för dels den lagstadgade utredningstiden, dels inom BBIC. Behandlarna anger, i likhet med utredarna, att en begränsande aspekt i

utredningsarbete utgörs av BBIC-mallen. Däremot kan det utläsas att behandlarna bedömer BBIC: s påverkan på handlingsfriheten större än vad utredarna gör – en behandlare uttrycker det på följande sätt: ”de e ju svårare för dem att vara fria i hur dom vill gå till väga för att, dom måste hålla sig till BBIC ju”. I enlighet med Abbotts (1988) resonemang om att professionella konkurrerar om resurser såsom till exempel handlingsfrihet, kan behandlaren skildring ses som ett sätt för denne att tillskansa sig en större handlingsfrihet och grad av kontroll. Vidare kan de professionellas skildring av BBIC:s som en begränsande faktor i utredningsarbetet förstås som att de professionella konstruerar de en skillnad, gräns, mellan utredning och behandling i enlighet med Gieryns (1983) resonemang. Vidare betonar utredaren att den höga arbetsbelastningen är något som begränsar handlingsfriheten hos utredarna:

Men hur ser det ut i verkligheten? Ja, för det första så tycker jag att vi har alldeles för mycket och göra – vi har alldeles för hög arbetsbelastning. [...] Så att många gånger så är det hastverk eller stressigt. Och då hinner man inte utreda. [...] Och jag kan nog aldrig säga att jag har gjort en utredning, så som jag skulle vilja göra [...] Och det är ju ett organisatoriskt problem - att vi har för lite personal och för mycket att göra [...] Och vi har en väldigt kort... tid på oss att samla in information, också. Så vi kan egentligen inte prata kvalitet där [...] Så att... när vi fattar beslut, så gör vi det utifrån den informationen som vi har fått. Och, den informationen, skulle jag vilja säga eller tror jag skulle sett annorlunda ut om vi hade träffat familjerna mer. [...] Så att, det tycker jag är en generell brist. (Utredare)

Utredaren uppger att en hög arbetsbelastning utgör ett organisatoriskt problem, då det återfinns en brist avseende tillgången till personal och tid. Detta beskriver utredaren hindrar hen från att utföra sitt arbete i enlighet med sin egen ambitionsnivå, då informationsunderlaget blir bristfälligt. Utredaren framställer således sin möjlighet att utforma sina arbetsuppgifter som liten. Utredningstiden och den höga arbetsbelastningen konstrueras därmed av utredaren som begränsande faktorer för utredningsarbetet. Slutligen framställs ytterligare en begränsande faktor som reducerar handlingsfriheten utgörs av den lagstadgade delegationsordningen. Detta skildras av en behandlare: ”Så det är ju delegationen som också, klart, styr, ja, hur mycket man kan göra som utredare”.

Sammanfattningsvis kan man ur de professionellas skildringar utläsa att utredarnas handlingsfrihet konstruerats som liten. Detta med anledning av att både utredare och behandlare i anslutning till handlingsfriheten har redogjort för flera exempel på faktorer som inskränker handlingsfriheten. Faktorerna är både juridiska såsom den lagstadgade

utredningstiden och delegationsordningen samt organisatoriska såsom hög arbetsbelastning och BBIC-metoden. Utredningsarbete har av samtliga professionella därmed konstrueras som styrt. Att en av behandlarna beskriver BBIC:s påverkan på utredarnas handlingsfrihet som större än utredarna själva, kan ses som ett sätt för den professionella att tillskansa sig en större handlingsfrihet.

Det fria behandlingsarbetet

I kontrast till det styrda utredningsarbetet skildras handlingsfriheten i behandlingsarbetet som stort. En behandlare uppger:

Jag tänker att det är ju så pass fritt som det är ändå att kunna liksom utforma sitt arbete, på vilket sätt man ska jobba och med vilka, och att jag bokar mina egna tider och liksom styr min kalender.
(Behandlare)

Behandlaren uppger i citatet att hen har en stor frihet att kunna lägga upp sitt arbete efter eget önskemål. Behandlingsarbete konstrueras därmed av behandlaren som stort. I följande citat av en utredare görs en jämförelse mellan utredning och behandling avseende handlingsfriheten:

Och att behandlaren, som jag ser det, är ganska fri att välja, liksom, approach. [...] Som behandlare så kan man ju ha en hypotes om vad som är ”kruxet” men den hypotesen har man råd att revidera och ändra liksom under behandlingsarbetet ganska fritt tillsammans med klienten. Och, här är man inte alls lika fri att, liksom, vandra bland hypoteser, utan [...] i analysen, så de ju ganska stipulerat [=bestämt], så att säga [...] Och, särskilt om man inte jobbar efter en strukturerad metod, för då är man naturligtvis begränsad till metoden. Men om det handlar om stödjande motiverande samtal, så är det ju väldigt fritt, skulle jag vilja hävda liksom. (Utredare)

Här konstruerar utredaren en skillnad mellan utredning och behandling som handlar om storleken avseende handlingsfriheten. Utredaren skildrar att omfattningen på behandlarnas handlingsfrihet är större i relation till utredarnas. Utredarens konstruktion av en skillnad kan, utifrån Gieryns (1983) teori om gränsarbete, förstås som att den professionella upprättar en gräns mellan utredning och behandling avseende handlingsfriheten storlek. Utredaren konstruerar handlingsutrymmet som stort genom att beskriva att det innehåller en frihet, som består i möjligheten att dels välja ingångspunkt i arbetet och dels revidera vad som utgör behovet. Samma utredare skildrar att den stora handlingsfriheten i behandlingsarbete också kan bero på en avsaknad av tidsbegränsning motsvarande den lagstadgade utredningstiden i utredningsarbetet:

[...] men jag tror att vi är mer stressade inom utredarna än vad man är som behandlare ibland. Detta för som sagt, ett missat besök från behandlare innebär att klienten kanske inte är motiverad just nu och då kan man vänta. Men ett missat besök här innebär att det strular till det i almanackan och så måste man få in tiden med mamman eller pappan nästa vecka istället, va. Och att det, liksom, påverkar utredningstider [...] där [i behandlingsarbete] kan man ju ha en klient länge [...] Och det innebär att där har man större utrymme som utövare, så att säga liksom, för att man kan ta det lite lugnt, va. Man kan lägga ner en växel om man skulle säga som så. (Utredare)

I citatet beskriver utredaren att handlingsfriheten är stor, med anledning av att avsaknaden av tidsramar möjliggör för behandlaren att anpassa sitt arbete efter klientens motivationsnivå. Utredaren använder i sin skildring språkverktyget metafor, som Gieryn (1983) uppger kan användas i ett gränsarbete. Metaforen som utredaren använder utgörs av ”lägga ner en växel” och symboliserar att stressnivån är inom behandling kan vara lägre med anledning av avsaknaden av tidsramar. Slutligen så skildrar en utredare att en hög arbetsbelastning är det som kan tänkas utgöra behandlingsarbetets enda begränsande faktor avseende handlingsfriheten: ”sen tänker jag att även familjestöd, alltså behandlarna, har för hög arbetsbelastning. De är också för få.”. Utifrån det sistnämnda citatet konstruerar utredaren en likhet mellan utredning och behandling avseende begränsande faktorer för handlingsfrihet, vilken återfinns i en hög arbetsbelastning. Utredarens konstruktion av en likhet kan, i enlighet med Gieryn (1983) och Liljegren (2008), ses som en gränsöverskridande aktivitet.

Sammanfattningsvis konstrueras av både utredare och behandlare handlingsfriheten i behandlingsarbetet som stor, med anledning av avsaknaden av en tidsram motsvarande den lagstadgade utredningstiden. Den enda möjliga begränsande faktorn hos behandling beskrivs, av en utredare, vara den organisatoriska faktorn hög arbetsbelastning. Denna har vidare av samtliga professionella konstruerats som en likhet mellan utredning och behandling. Det kan ses som ett uttryck för en gränsöverskridande aktivitet förenligt med Gieryns (1983) och Liljegrens (2008) resonemang. Dock konstruerar de professionella främst skillnader mellan utredning och behandling avseende handlingsfriheten.

Värderingen av sitt och de andras arbete

Hitintills har vi redogjort för skillnader och likheter avseende arbetsuppgifter och handlingsfrihet. I detta avsnitt kommer vi att behandla hur utredare och behandlare beskriver sitt arbete avseende svårighetsgrad. Vidare kommer vi att återge de professionellas skildringar

av olika svårigheter förknippade med respektive arbetsområden. Under den första rubriken kommer vi inledningsvis att behandla likheten mellan utredning och behandling avseende svårighetsgrad. Sedan kommer vi att redogöra för svårigheterna i relation till behandlingsarbete. De svårigheter som är förknippade med utredningsarbete kommer att behandlas i ett separat avsnitt.

Svårt fast på olika sätt

I samtliga professionellas skildringar av svårighetsgraden gällande båda arbetsområden framträder en syn på både utredning och behandling som svårt, fast på olika sätt. De professionella konstruerar därmed en likhet mellan utredning och behandling vad gäller svårighetsgraden. En behandlare i sin jämförelse mellan de två arbetsområdenas svårighetsgrad:

Om man jämför med utredarna, tycker inte jag att man kan säga att det ena är svårare än det andra. Nä alltså, jag kan tycka att det är djävligt svårt att bli en riktigt bra utredare [...] och det är också djävligt svårt att bli en riktigt bra behandlare [...] Nä så svårigheten... jag tycker det är svårt att säga... det är svårt på olika sätt i så fall. (Behandlare)

Behandlaren konstruerar i citatet en likhet mellan utredning och behandling, då hen uppger att arbetsområdena är lika svåra. Sett utifrån Gieryns (1983) och Liljegrens (2008) resonemang om gränsarbete, kan detta förstås som att behandlaren bedriver en gränsöverskridande aktivitet genom att dekonstruera en gräns mellan utredning och behandling. Vidare konstruerar en utredare en likhet mellan utredning och behandling som ligger i svårigheten att skapa insikt hos klienten:

Och sen handlar det ju också där om att ha insikt. Alltså jag kan ju komma fram till att du brister på det här viset, men föräldern håller inte med om att: ”nä, det gör jag inte alls”. Och då har vi det problemet att de inte kan se det dem brister i och då är ju det en utmaning, som behandlare. Att jobba med en människa som inte tycker att den brister, men en utredare säger att den brister. Så jag tänker där är ju en stor utmaning för oss utredare också. Men det är inte lätt att tala om för någon att: ”du behöver jobba med det här”, när de inte själva tycker det, när man inte har insikt i sin egen problematik [...] Och antingen klarar man det på egen hand, eller så behöver man hjälp. Men det kan ju också vara så att man inte har en förmåga till insikt. Och då blir förändringsarbetet mycket, mycket svårare. (Utredare)

I citatet konstrueras motivationsarbetet som en likhet mellan utredning och behandling och utgör därmed en gemensam svårighet. Motivationsarbetet beskrivs också underlätta förändringsarbetet. Vad gäller behandlarnas syn på svårigheten i sitt eget arbete beskriver två

av behandlarna sitt arbete som svårt, varav en behandlare uttrycker det som att det är på gränsen till vad hen klarar av.

Nja, alltså ibland är jobbet så pass svårt så att man balanserar på: ”fixar jag detta liksom?” [...] alltså det finns ju en problematik som många gånger är väldigt svårartad och mångfald av problem, där man liksom ska komma in och försöka och, så gott det går, stötta i den här krisen som familjen befinner sig i [...] Och, det är ju inte alltid det enklaste. (Behandlare)

I citatet kan det utläsas att behandlaren anser att svårigheten är avhängig klientens problematik och dess komplexitet. Ytterligare en svårighet i behandlingsarbetet, som skildras av en annan behandlare i citatet nedan, utgörs av nödvändigheten att acceptera och hantera begränsningarna för vad som är möjligt för en behandlare att göra. I citatet kan det utläsas att en försvårande omständighet i behandlingsarbetet utgörs av känslan av otillräcklighet med anledning av lagstiftningens utformning. Detta uppges av en behandlare:

I behandlingsarbetet så tänker jag att då handlar de mycket om [...] där man ser att ”nä, jag skulle inte vilja att de har det såhär”. Samtidigt så vet vi att det finns inga LVU-grunder, och sorgen någonstans ibland också, kan jag tycka, och stå ut med det här att, ”nä men så är det, såhär ser det ut”. Det att vi är ju mycket hemma hos familjer med och möter barnen i den miljön de lever i liksom. Och hårbärgera det och stå ut med det tycker jag är, över tid... att man inte kan göra tillräckligt eller man skulle vilja mera. (Behandlare)

Sammanfattningsvis konstrueras utredningsarbete och behandlingsarbete, av samtliga professionella, vara lika svårt. Vidare konstruerar de professionella konstruerar två likheter mellan utredningsarbete och behandlingsarbete som ligger i dels svårighetsgraden, dels anledningen till varför det är svårt, nämligen klientens motivationsnivå. Detta kan ses som att de professionella bedriver en gränsöverskridande aktivitet, då de dekonstruerar en gräns mellan utredning och behandling, i enlighet med Gieryns (1983) och Liljegrens (2008). Vidare konstrueras svårigheten i behandlingsarbete av behandlarna i relation till klienten och dess problematik, samt till den egna förmågan att hantera känslan av otillräcklighet.

Det tunga, tuffa och svåra utredningsarbetet

Samtliga utredare skildrar utredningsarbetet som svårt. En utredare uttrycker till och med att: ”Jag skulle vilja säga att jobba som utredare är det svåraste jobbet inom socialt arbete. Jag tror inte att det kan bli svårare”. I anslutning till upplevelsen av svårighetsgraden anger samtliga utredare orsaker till varför de upplever sitt arbete som svårt. Den främsta försvårande

omständigheten, som beskrivits av en utredare nedan, berör osäkerheten som omgärdar behovsbedömningen:

Alltså, jag skulle nog vilja säga att många faktorer, därför att dels så handlar det om att... vi kan aldrig, vi har aldrig någon referensram. Alltså när man ska göra ett sådant allvarligt ingrepp i en familjs liv, ett barns liv... så har man inget facit [...] Utan man gör bedömningar utifrån den informationen man har här och nu... och sen så gör man bedömning om det här barnet kan bo kvar hemma eller inte. [...] Det är ju inte... klart bara för att man har kommit fram till att föräldrarna har allvarliga brister, som gör att barnet inte kan bo kvar hemma... för sen kommer ju nästa utmaning: att hitta ett bra familjehem. Så att... det är därför jag säger att det är att välja mellan pest eller kolera: var far barnet minst illa någonstans? [...] För det är absolut bästa är ju om det kan bo hemma, och föräldern kan ta hand om barnet. Och det är det som är det tuffa. Det är det som är det svåra [...] För vår utgångspunkt är ju alltid att barnen ska bo hos sina föräldrar... Vår utgångspunkt är ju inte att vi ska omhänderta barn... Och det är ju en väldigt liten procentenhet som vi gör. (Utredare)

I citatet beskriver utredaren att osäkerheten återfinns i avsaknaden av möjligheten att på förhand kunna utvärdera insatsens utfall innan den tillsätts. Vidare uppger hen att svårigheten i behovsbedömningen dels består i att avgöra huruvida barnet skall placeras eller ej, dels var det skall bo om placering blir aktuellt. Utredaren skildrar ytterligare att en försvårande omständighet i utredningsarbete är att det saknas optimala valmöjligheter avseende insats. Utredaren använder ett språkligt verktyg, i enlighet med Gieryns (1983) resonemang om gränsarbete som en retorisk aktivitet. I detta fall använder utredaren metaforen ”att välja mellan pest eller kolera” för att beskriva valet av två icke optimala insatser. Även behandlarna beskriver att osäkerheten kring bedömningsprocessen är det som utgör svårigheten i utredningsarbetet:

Och sen, tänker jag också att de har en myndighetsroll, de har myndighetsutövning som jag är jätteglad att jag inte har [...] De måste ta ställning till det de har sett och kommit fram till, och det kan ju handla om omhändertaganden då, och det är ju jättetufft, att veta, blir det rätt blir det fel, alltså, vad är det bästa liksom. Och den biten är jag ju jätteglad att jag inte har. (Behandlare)

Ytterligare en försvårande omständighet i utredningsarbete uppges av en utredare återfinnas i relation till lagstiftningen:

Men, där hamnar man inte riktigt liksom i juridiska frågeställningar som ligger någonstans i en gråzon. Det som är svårast med det här jobbet, kan jag tycka, är att... det finns inga klara, liksom, direktiv. ”Det förhåller sig så, men det kan också förhålla sig så”. Men man måste ändå fatta ett beslut inom ramen av en lagstiftning. Men det är inte alltid att den lagstiftningen liksom är utformad efter verkligheten. Och

då får man bekymmer, va. Då kan det bli ”trixigt” [...] det finns inga självklara svar, utan det är från fall till fall liksom... (Utredare)

I citatet redogör utredaren för att lagstiftningen är utformad på ett svårtillämpat sätt eftersom den enbart är vägledande och därmed inte förser yrkesutövaren med en färdig mall samt att lagstiftningen inte alltid är verklighetsförankrad. Vagheten i lagstiftningen beskriver utredaren med hjälp av metaforen ”gråzon”. Utredarens tillämpning av språkverktyget kan förstås vara förenligt med Gieryns (1983) resonemang om att gränsarbete är en retorisk aktivitet. I anslutning till citatet ovan, så uppger samma utredare att en utredare måste kunna hantera lagstiftningens vaga karaktär genom att känna sig trygg med avsaknaden av tydliga riktlinjer för arbetet. En utredare måste alltså kunna förhålla sig till och tillämpa den trots dess vaga karaktär:

Sen tror jag också att man måste vara trygg med att det inte alltid finns liksom, som jag var inne på inledningsvis tror jag, att det finns färdiga strukturer och färdiga svar. Och det måste man kunna liksom... vara i, så att säga. Man hamnar ofta i sådana här, tycker jag, gråzoner där man inte riktigt... ”ah, men hur ska det vara här nu?”, och ”hur ska man tänka här?”. Och det får man inte fastna, utan man måste ändå i det här... kunna fatta beslut och gå vidare, liksom. (Utredare)

Utredaren betonar en svårighet med arbetet som kräver en särskild egenskap eller förmåga hos utredaren. Utredningsarbetet skildras därmed så svårt yrkesutövaren behöver besitta en trygghet för att kompensera otydligheten i arbetet. Vidare kan man även tolka det som att den beskrivna egenskapen som krävs av en utredare är ett resultat av utredningsarbetets ytterligare dimension i arbetsuppgifter. En annan försvårande omständighet, som framställs av en av utredarna, utgör klienternas negativa förförståelse orsakad av massmedia:

[...] att det som är lite tråkigt är ju att... vi syns och hörs bara när det blir fel... Vi syns och hör aldrig när vi gör... allt det här, vi gör bra [...] Och det blir ju också då att... när de här familjerna vi träffar... så sitter de ju med en förförståelse om vad vi är för några... och det underlättar ju inte... förändringsarbetet. (Utredare)

I samtliga professionellas skildringar av utredningsarbete återfinns ett mönster i form av återkommande ord med en negativ klang. Dessa ord exemplifieras av en utredare:

Vi har väldigt hög personalomsättning generellt sätt genom att jobba som utredare. Och det är många unga och oerfarna som kommer in. Och de pallar två år, sen slutar de. För att det är så tungt... Och det tror jag också har att göra med det här med att vi har... för mycket att göra. Det är för mycket stress.

Det är för tuffa beslut. Det är för svårt. Det är tungt. Och då behöver man... kanske ha mindre att göra, så att man kan liksom på något vis hitta kvaliteten i sitt jobb. (Utredare)

Några av de ord som återkommer är: tungt, tufft, svårt, stressigt och i behov av en kvalitetshöjning. De professionellas frekventa användning av dessa ord kan förstås i termer av det Gieryn (1983) benämner vara en upprepning. Både behandlare och utredare använder sig av dessa ord i sina konstruktioner av utredningsarbete. Då dessa ord ej förekommer i de professionellas skildringar av behandlingsarbete kan det förstås som att de professionella upprättar en gräns mellan utredning och behandling i enlighet med Gieryns (1983) resonemang om gränsarbete. Ytterligare ord som beskriver utredningsarbetet i negativa termer tillämpas av en utredare i följande citat, då den beskriver att en utredare i sitt arbete kan komma att behöva finna en drivkraft, motivation och en sporre, för att orka och överleva i yrkesrollen:

Så min bas det är teorierna, det är där jag går tillbaka... och hämtar min kunskap, min trygghet... Och sen har jag ju, som sagt va, valt att fördjupa mig i anknytningsteorin för att jag tycker den är så spännande... och det är ju också en trygghet i det. Så att... mitt mål är att bli en duktig utredare... Och jag tror att man måste nog ha den... den drivkraften för att orka jobba som utredare [...] Och det är väl det som har gjort att jag överlevt så länge, tror jag. För jag går ner och tankar min trygghet i teorierna. (Utredare)

De professionellas tillämpning av orden ”överleva” och ”orka” kan betraktas som ett uttryck för utredningsarbetets svåra karaktär. Orden får i den aktuella kontexten en negativ konnotation (=bibetydelser hos ett ord) genom att de beskriver utredningsarbete som ett arbete som det krävs oerhört mycket för att kunna utföra. Ordet överleva kan även tolkas vara en hyperbol för den påfrestning utredningsarbetet innebär. Utredaren tillämpar i citatet ytterligare ett språkligt verktyg som Gieryn (1983) uppger kan tillämpas i ett gränsarbete, nämligen en hyperbol. Ytterligare en försvårande omständighet för utredningsarbetet skildras av en av utredarna vara att det råder hög personalomsättning inom utredning:

[...] jag vet inte om det är så att jobbet som utredare är mindre attraktivt, så att man inte vill jobba med det helt enkelt. Men när man annonserar efter folk så är det ju inte så många som har arbetat med det tidigare som söker utan det är ofta sådana som inte har jobbat tidigare. Det blir på något vis ett jobb som man... det första jobbet, och sen söker man sig vidare. Jag vet inte, men det är väl någonting man får kanske fundera över, ”va är det som gör att det är fler och fler oerfarna och de erfarna, de flyr till andra jobb?”. Det är en tråkig utveckling faktiskt. (Utredare)

I citatet uppger utredaren att utredningsgruppen till stor del består av yrkesutövare med liten erfarenhet av socialt arbete, vilket ger att det är fler oerfarna som arbetar med utredning då de erfarna lämnar utredningsarbetet. I anslutning till Gieryns (1983) resonemang om språkliga verktyg i gränsarbetet använder utredaren hyperbolen ”flyr”, som kan betraktas symbolisera en hög personalomsättning. En behandlare delar utredarens uppfattning om att utredning utgör ett arbete med hög personalomsättning och låg erfarenhetsnivå:

[...] det är ju tuffare på utredarsidan, så att det är ju många som känner att man kanske inte orkar i längden. Det är mer ovanligt där, tror jag, att man har jobbat i över 20, alltså 25, 30 år än här då [...] Så egentligen skulle det ju vara tvärtom, tänker man, att de som har jobbat typ i 20 år, det borde vara de som är utredare egentligen. (Behandlare)

Vidare skildrar behandlaren i citatet att utredningsgruppen egentligen borde bestå av personer med stor erfarenhet. Detta kan indirekt förstås som att utredningsarbetet är svårt, eftersom det kräver erfarenhet. Utredningsarbetet beskrivs av samtliga professionella som svårt, eftersom det beskrivs innehålla försvårande omständigheter såsom osäkerheten som omgärdar behovsbedömningen och lagstiftningens utformning, samt massmedias ensidiga skildring av utredningsarbetets negativa konsekvenser. Vidare kan det utläsas utifrån samtliga professionellas citat att dessa svårigheter medför en hög personalomsättning, vilket sänker erfarenhetsnivån. De svårigheterna som utredare och behandlare beskriver omgärda utredningsarbete, samt dess möjliga tänkbara konsekvenser, kan ses som ett uttryck för att utredningsarbete utgör ett icke önskvärt arbete. De professionellas skildringar av utredningsarbete som bland annat svårt, tufft och tungt kan förstås som en konstruktion av utredningsarbete som icke önskvärt. Detta utifrån Abbotts (1988) och Liljegrens (2008) teori om att en del av gränsarbete går ut på att konstruera vissa arbetsuppgifter som önskvärda och andra som mindre önskvärda. Vidare använder de professionella i sina konstruktioner språkliga verktyg i form av en metafor och en hyperbol, vilka kan betraktas förstärka utredningsarbetets icke önskvärdhet.

Utredningsarbetets icke önskvärda karaktär kan även utläsas då samtliga behandlare, som tidigare har arbetat som utredare, anger att de inte skulle kunna tänka sig att göra det igen. En behandlare uttrycker följande:

Nä alltså, jag skulle inte kunna göra det nu. Jag har ju gjort det som sagt [...] Nä alltså, jag känner att jag har ju mer kvalitet i jobbet, kvalitet på min fritid, när jag jobbar som behandlare. Och det kanske man blir medveten om först efteråt, vilket man kanske inte är medveten om när man jobbar. När jag

jobbade som utredare, så hade jag alltså mycket sådana här fysiska- som jag inte kopplade till arbetet, alltså jag hade mycket migrän, ont i huvudet alltså [...] Men jag har ju inte haft det på det sättet efter att jag slutat som utredare, så det är ju stressrelaterat. Så att det är ju mycket liksom [...] som utredare, måste man ju bli färdig med sina utredningar... och är jag borta så är det ju ingen annan som gör mitt jobb, utan jag måste ta igen och göra det när jag är tillbaka, liksom. Här om jag är sjuk, så är det ju inte så att det läggs på hög. Utan det är ju kanske något möte som blir avbokad men det är ju inte så att man måste jobba ikapp det. Utan då kan jag ta det mötet någon annan dag. Så att på det sättet så tänker jag att jag får mer livskvalitet genom att jobba som behandlare. (Behandlare)

I citatet skildrar behandlaren att hen inte skulle vilja arbeta som utredare igen med anledning av de fysiska påfrestningar som utredningsarbetet medför i form av migrän. Orsakerna uppges vara stress. Vidare gör behandlaren en jämförelse till behandling som beskrivs innehålla mindre stress, vilket därmed bidrar till en högre livskvalitet. Behandlaren skildrar sitt eget arbete i mer positiva ordalag, exempelvis att det medför en högre livskvalitet. Detta kan förstås som ett uttryck för den konkurrens som bedrivs av de professionella i syfte att tillskansa sig de arbetsuppgifter som anses vara önskvärda, vilket Abbott (1988) och Liljegren (2008) redogjort för.

Trots de svårigheter som de professionella beskriver präglar utredningsarbetet återger en av utredarna att hen uppskattar sitt arbete: ”Det är ett komplext jobb, men det är jätteroligt. Hur sjukt det än kan låta. Vad är det han säger? It’s a dirty job, but somebody’s got to do it!”. Den icke önskvärdhet som kan utläsas i behandlarens citat ovan skulle också kunna utläsas i detta citat. Detta för att utredaren uttrycker att det är märkligt att trivas med ett så pass tungt arbete. Utredaren använder till sin hjälp hyperbolen ”sjukt” för att beskriva det märkliga med att trivas. Tillämpningen av hyperbolen indikerar på att det återfinns något i utredningsarbetet som man inte borde tycka om, eftersom det skildras att man inte är riktigt frisk om man skulle göra det. Den icke önskvärda aspekten av utredningsarbete kan utläsas då utredaren beskriver sitt arbete som smutsigt.

Sammanfattningsvis har de professionella konstruerat utredningsarbete som svårt genom att de har uppgett flera exempel på försvårande omständigheter såsom osäkerheten i behovsbedömningen, vagheten i lagstiftningens utformning och en hög personalomsättning. De professionella har i sin konstruktion av utredningsarbetet som svårt tillämpat språkliga verktyg i form av metaforer och hyperboler samt frekvent använd återkommande ord med negativ laddning.

Det givande behandlingsarbetet

Behandlarna beskriver en kontrasterande bild av sitt arbete då de värderar det högt och lyfter fram fler positiva än negativa aspekter av sitt arbete. Ovan har behandlingsarbetet beskrivits vara givande och önskvärt med anledning av att deras arbetsuppgifter domineras av det önskvärda relationsskapandet samt att handlingsfriheten är stor. Samtliga behandlare skildrar förändringsarbetets givande aspekter. En behandlare uttrycker det på följande sätt:

[...] det handlar om flera bitar. Det handlar dels om att jag tycker om att jobba med socialt förändringsarbete så här, och liksom kunna kanske vara en liten del i... till stöd för människor som har det tufft och svårt. Och kunna se att barn får de lite bättre, att kunna vara en kugge i det. Och ibland få följa fantastiska resor. Det är ju jätteroligt och det känns väldigt förmånligt att få göra det. Och ibland tänker jag såhär att man kan nästan bli lite rörd över mitt eget arbete [...] jag tror inte att det är många som egentligen fattar vad vårt arbete innebär och vad det är vi ser, vad det är vi får vara med om. Hur människor lever, hur barn lever och har det och som lever i de mest socialt utsatta familjerna. Det är ju dem vi jobbar med i huvudsak och hur det präglar en i ens samhällssyn [...] jag upplever ofta att det är svårt att beskriva för människor, när jag träffar andra yrkesgrupper, alltså att det är svårt att förmedla det riktigt [...] för de känns ju förmånligt när man får kunna göra lite skillnad. (Behandlare)

Behandlaren beskriver att det positiva med arbetet utgörs av kunna få uppleva och medverka i klientens förändringsprocess. Detta skildrar hen med hjälp av språkverktyget metafor, som enligt Gieryn (1983) är brukligt i gränsarbete. Metaforen som används är ”resa”, vilket kan förstås symbolisera klientens förändringsprocess. Behandlarens positiva skildring av de givande aspekterna i sitt arbete kan tolkas som att hen konstruerar sitt arbete som önskvärt, i enlighet med Abbotts (1988) och Liljegrens (2008) resonemang om att professionella grupper konstruerar vissa arbetsuppgifter som önskvärda i syfte att tillskriva den egna gruppen dessa.

Behandlingsarbetets önskvärda karaktär, skulle kunna utläsas då samtliga professionella uppger att behandlingsgruppen har en låg personalomsättning: ”Ja, alltså detta är en grupp som är väldigt stabil... det finns ju dem som har jobbat här i evigheters evigheter, i många många år ju”. Vad som kan utläsas av citatet är att behandlingsgruppen utgörs av personer som arbetat länge på en och samma arbetsplats. Behandlaren beskriver med hjälp av, i enlighet med Gieryns (1983) resonemang om tillämpningen av språkverktyg i gränsarbete, hyperbolen ”evigheters evighet” behandlarnas varaktighet i sitt arbete.

I nästa citat uppger ytterligare en behandlare att varaktigheten i tjänsten, och tillägger samtidigt att personalomsättningen är låg och att erfarenhetsnivån generellt sätt är hög bland behandlarna. Behandlaren konstruerar sin arbetsgrupp som stabil – en arbetsplats där de

professionella gärna kvarblir, vissa ända till pension. Utifrån Abbotts (1983) och Liljegrens (2008) resonemang skulle detta kunna förstås som att behandlingsarbete är önskvärt då de professionella skildrar att de gärna kvarblir samt att det återfinns en stor konkurrens om de få tillfällen då lediga tjänster utannonseras. Detta framställs av en behandlare i följande citat:

Det är ganska så lång erfarenhet generellt, kan man säga. Det är några som har jobbat lite kortare tid men också flera stycken som har jobbat väldigt länge [...] Ja, alltså man kan väl säga såhär... över tid kan man ändå tycka att vi har haft rätt så stabil arbetsgrupp faktiskt, men [...] sen har det varit lite förändringar under åren men det har ju inte varit som förändringarna som har varit i utredning på det viset. Jag får en känsla av att många som kommer hit stannar en längre tid med, tills man går i pension [...] Nä eftersom vi inte har jättehög personalomsättning så är det ju inte så ofta vi har tjänsterna ute så va men... när vi har sökt folk hit så har det ju varit ganska så många som har sökt. (Behandlare)

Att behandlingsarbetet skulle kunna betraktas ha en önskvärd karaktär kan också utläsas då två utredare uttrycker en önskan om att vilja arbeta som behandlare. En av dessa har tidigare arbetat som behandlare, men inom missbruksvården, och uttrycker följande anledning till varför hen skulle vilja arbeta som behandlare igen:

Alltså, mitt hjärta ligger ju inom behandling... det tycker jag är min fortés [=styrka, starka sidor] också [...] Men i framtiden någon gång, så kommer jag säkert att gå tillbaka till behandlingsarbete. Det kommer jag säkert göra... [...] Det är att man når... för mig är det att man kan nå djupet, va. Alltså... det hinner man ju inte här... Och, de ska man inte hinna här heller... för att det är inte lönt för oss som utredare att knyta relation som ska vara långsiktiga. Men, där är det ju liksom... man hinner knyta, i en del fall, långsiktiga relationer. Och, det är ju i relationen, i behandlingsarbetet, som saker och ting händer... (Utredare)

I citatet uppger utredaren att anledningen till att hen upplever behandlingsarbetet som givande utgörs av behandlaren möjlighet att erhålla en större vetskap om klientens problematik utifrån det längre tidsperspektivet. Detta skildrar utredaren, i enlighet med Gieryns (1983) resonemang om retoriska språkverktyg i gränsarbetet, med hjälp av metaforen ”nä djupet”. Att behandlingsarbetet skulle kunna förstås som önskvärt kan utläsas i och med att behandlaren betonar avsikten att med stor sannolikhet återgå till behandlingsarbetet. Utredaren beskriver att det finns något önskvärt med behandlingsarbete, som gör att den professionella vill återgå till arbetsområdet. Vidare anger utredaren att anledningen till att hen gärna vill arbeta med behandling är att behandlingsarbete utgörs av det som tidigare skildrats utgöra den essentiella kärnan, nämligen relationsskapandet. Ytterligare en aspekt som kan indikera på en större önskvärdhet i behandlingsarbetet är att en utredare uppger att det finns utredare som kan tänka sig att arbeta med behandling: ”Kanske att de som jobbar med

utredning kan blicka liksom mot ”insatsaren” och tycka att det hade varit rätt schysst att jobba med behandlingsarbete”.

Sammanfattningsvis konstrueras behandlingsarbetet av samtliga professionella i positiva termer. De beskriver behandlingsarbetet som ett arbete de professionella blickar mot, konkurrerar om och inte vill lämna. Detta kan i enlighet med Abbott (1988) och Liljegren (2008) förstås som att de professionella konstruerar behandlingsarbete som önskvärt. I de professionellas konstruktioner av behandlingsarbetet som önskvärt har språkliga verktyg i form av en metafor samt en hyperbol tillämpats på det sätt som Gieryn (1983) skildrar.

Sammanfattning och avslutande diskussion

Samtliga professionella har skildrat att utredningsarbete och behandlingsarbete har en gemensam kärna som ligger i den relationsskapande arbetsuppgiften. De professionellas konstruktion av denna likhet mellan utredning och behandling kan ses som en gränsöverskridande aktivitet, i enlighet med Gieryns (1983) och Liljegrens (2008) resonemang om hur gränsarbete bedrivs, då de professionellas dekonstruerar en gräns mellan utredning och behandling. I de professionellas konstruktion av likhet återfinns därmed gränsöverskridandet. Vidare kan detta, utifrån Buchers och Strauss (1961) resonemang om segment och dess likheter och skillnader, förstås som att de professionella konstruerar en arbetsuppgift gemensam för de två segmenten inom professionen. Vid sidan av denna likhet har de professionella främst beskrivit skillnader avseende arbetsuppgifter, handlingsfrihet och svårigheter mellan utredning och behandling. De professionellas konstruktioner av dessa skillnader kan förstås, utifrån Gieryn (1983), som sätt att upprätta gränser mellan sig själva och de andra. I konstruktionen av skillnaderna återfinns således gränsarbetet. Vad gäller arbetsuppgifter har man kunnat utläsa att den främsta skillnaden mellan utredning och behandling återfinns i att utredningsarbete har ytterligare en dimension som följer av lagstiftningen och myndighetsrollen, och utgörs av bland annat behovsbedömningen och tillgången till makt. Vidare har behandlingsarbetet av de professionella konstruerats som ett förändringsarbete. Vad gäller skillnader i handlingsfrihet mellan utredning och behandling har de professionella konstruerat handlingsfriheten som större inom behandling än inom utredning. Utredarnas handlingsfrihet har konstruerats som styrt, vilket har kunnat utläsas då de professionella angivit flera begränsande faktorer kopplade till lagstiftning och organisation, exempelvis den lagstadgade utredningstiden, BBIC och den höga arbetsbelastningen.

Behandlingsarbete har i kontrast till utredningsarbetet av samtliga professionella konstruerats som friare, då det inte präglas av lagstiftningen på samma sätt som utredarna. I de professionellas konstruktion av skillnader och likheter har de tillämpat de språkliga verktyg, som av Gieryn (1983) uppgetts vara brukliga i gränsarbete, såsom till exempel metaforer, hyperboler och upprepningar.

Vi har, mot bakgrund av Abbotts (1988) och Liljegrens (2008) resonemang om konstruktionen av önskvärda arbetsuppgifter, kunnat utläsa att de professionella konstruerar relationsskapandet som den mest centrala och åtråvärda arbetsuppgiften i både utrednings- och behandlingsarbete. Vidare har vi kunnat utläsa att utredningsarbetet har en dimension vid sidan av relationsskapandet, som har skildrats medföra att utredarna får ägna sig åt mindre önskvärda arbetsuppgifter på bekostnad av det viktiga relationskapandet. Detta skulle kunna tolkas som att den ytterligare dimensionen i utredningsarbetet fjärmar utredaren från det centrala relationsskapandet. Vi kan således förstå det som att de professionella har konstruerat utredningsarbete som bestående av både en önskvärd och en icke önskvärd del, samt att behandlingsarbete enbart består av den önskvärda delen. Ytterligare något som skulle kunna tolkas understryka utredningsarbetets icke önskvärda karaktär är det faktum att de professionella beskrivit flera försvårande omständigheter för utredningsarbete samt att de använder negativt laddade ord. Att det förhåller sig på detta vis framträder genom det språkliga mönster vi identifierat, då utredningsarbetet framställts med hjälp av upprepande och negativt laddade ord såsom tungt, tufft och svårt. Till skillnad från utredningsarbetet har behandlingsarbete bland annat beskrivits innehålla en större handlingsfrihet, bygga på frivillighet, ha en låg personalomsättning samt ha en lägre stressnivå. Vidare beskrivs behandlingsarbete i positiva ordalag såsom att det ger livskvalitet och att det till stor del består av det essentiella relationsskapandet. En slutsats som skulle kunna dras utifrån detta resonemang är att behandlingsarbetet konstruerats som mer önskvärdt än utredningsarbetet.

Avslutningsvis har genomförandet av uppsatsen gett upphov till ett antal nya frågor om gränsarbete inom socialt arbete som skulle kunna utgöra underlag för vidare forskning. Något som hade varit intressant att undersöka är det gränsarbete som bedrivs mellan professionen socialarbetare och andra professioner – förslagsvis inom Barn- och ungdomspsykiatri där det återfinns både psykologer, socionomer, psykiatriker och sjuksköterskor. Ytterligare något som hade varit intressant att undersöka är orsakerna till skillnaderna i önskvärdhet mellan utredning och behandling som framkommit i denna uppsats.

Referenser

- Abbott, A. (1988) *The system of professions. An essay on the division of expert labor.* Chicago och London: The university of Chicago press
- Abbott, A. (1995) ”Boundaries of social work or social work of boundaries?” *The social service review*, 69, 4, 545-562
- Ahrne, G. & Svensson, P. (2011) ”Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen”. I Göran Ahrne & Peter Svensson (red.): *Handbok i kvalitativa metoder.* Stockholm: Liber AB
- Andersson, G. & Sallnäs, M. (2012) ”Social barnavård och barns utsatthet”. I Ingrid Höjer, Marie Sallnäs & Yvonne Sjöblom (red.): *När samhället träder in – barn, föräldrar och social barnavård.* Lund: Studentlitteratur
- Apesoa-Varano, E., C. (2013) ”Interprofessional conflict and repair: a study of boundary work in the hospital” *Sociological perspectives*, 56, 3, 327-349
- Bryman, A. (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder.* Malmö: Liber AB
- Bucher, R. & Strauss, A. (1961) ”Professions in process” *American journal of sociology*, 66, 4, 325-334
- Danermark, B. (2013) ”Socialt arbete och kunskap – tre metateoretiska mönster”. I Björn Blom, Stefan Morén & Lennart Nygren (red.): *Kunskap i socialt arbete. Om villkor, processer och användning.* Stockholm: Natur och Kultur
- Doran, D., Kilpatrick, K., Lamothe, L., Lavoie-Tremblay, M. & Ritchie, J. (2012) “Boundary work and the introduction of acute care nurse practitioners in healthcare teams” *Journal of Advanced Nursing*, 68 (7), 1504-1515
- Egelund T. & Sundell, K. (2000) *Barnavårdutredningar: en kunskapsöversikt.* Göteborg: Centrum för utvärdering av socialt arbete (CUS) och Förlagshuset Gothia AB

- Eliasson-Lappalainen, R., Jacobsson, K., Meeuwisse, A. & Swärd H. (2008)
“Socialvetenskapliga forskningstraditioner – en introduction”. I Anna Meeuwisse, Hans Swärd, Rosmari Eliasson-Lappalainen & Katarina Jacobsson (red.): *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och kultur
- Eriksson-Zetterquist, U. & Ahrne, G. (2011) ”Intervjuer”. I Göran Ahrne & Peter Svensson (red.): *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB
- Fournier, V. (2000) ”Boundary work and the (un)making of the professions”. I N. Malin (red.): *Professionalism, boundaries and the workplace*. London: Routledge
- Gieryn, T., F. (1983) ”Boundary-work and the demarcation of science from non-science: strains and interest in the professional ideologies of scientists” *American sociological review*, 6, 781-795
- Harris, F., Huby, G., Kielman, T., Pinnock, H., Powell, A., Sheikh, A. & Williams, S. (2014)
“Beyond professional boundaries: relationships and resources in health services’ modernization in England and Wales” *Sociology of Health & Illness*, 36 (3), 400-415
- Lalander, P (2011) ”Observationer och etnografi”. I Göran Ahrne & Peter Svensson (red.): *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB
- Liljegren, A. (2008) *Professionellt gränsarbete – socionomexemplet*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet
- Payne, M. (2005) *Modern social work theory*. New York: Palgrave Macmillan
- Ringborg, M. (2012) *Förändrande familjesamtal. En handbok för familjelotsar*. Lund: Studentlitteratur AB
- Socialstyrelsen (2006) *Barn och unga i socialtjänsten – utreda, planera och följa upp beslutade insatser*. Västerås: Edita Västra Aros

Svensson, P. & Ahrne, G. (2011) ”Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt”. I Göran Ahrne & Peter Svensson (red.): *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB

Thomassen, M. (2007) *Vetenskap, kunskap och praxis. Introduktion till vetenskapsfilosofi*. Malmö: Gleerups Utbildning AB

Winther Jørgensen M. & Phillips, L. (2000) *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur AB

Öberg, P. (2011) ”Livshistorieintervjuer”. I Göran Ahrne & Peter Svensson (red.): *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB

Bilagor

Informationsbrev

Inledningsvis vill vi framföra vår tacksamhet för att Du samtyckt till att ställa upp och delta i vår undersökning, då Din medverkan möjliggör skrivandet av vår C-uppsats.

Syftet med vår C-uppsats är att undersöka hur utredare respektive behandlare, inom den sociala barnvården, genom språket, konstruerar sig själva och de andra utifrån ett professionsteoretiskt perspektiv. Frågorna kommer att handla om arbetsuppgifter, professionell identitet och professionella relationer/samarbete. Intresse för detta ämne väcktes i samband med att en av oss, under sin praktik, kommit i kontakt med båda verksamhetsområdenas arbete.

Intervjun kommer att genomföras av oss bägge närvarande och beräknas ta ca 45 minuter till 1 timme. Under intervjun kommer vi att använda oss av en diktafon. Detta för att vi på ett korrekt sätt ska kunna återge vad som sagts och därmed undvika fakta- och minnesfel. Anteckningar kommer också att föras under samtalet som ett komplement till inspelningen. Du väljer själv vilka frågor Du vill besvara och kan när som helst under intervjun välja att avbryta Din medverkan. Alla uppgifter som kan härledas till Dig, arbetsplatsen och kommunen kommer att avidentifieras i syfte att garantera anonymitet. Uppgifterna kommer enbart att användas i samband genomförandet av vår uppsats och i samband med att denna färdigställts kommer uppgifterna att förstöras. Du kommer, då uppsatsen är färdigställd och godkänd, att ha möjlighet till att få ta del av denna.

Om Du har några funderingar eller om det finns några oklarheter angående intervjun så är Du välkommen att kontakta oss. Vi ser fram emot att få träffa Dig och få ta del av Dina kunskaper och erfarenheter.

Vänliga hälsningar

Katarina Vadarlis
Telefonnummer
Mejl

Alice Wernbro
Telefonnummer
Mejl

Handledare: Yvonne Johansson
Telefonnummer
Mejl

Intervjuguide

Tema 1: Arbetsuppgifter

- Hur skulle du beskriva de viktigaste arbetsuppgifterna i behandlingsorienterat respektive utredningsorienterat arbete?
  - Vad är det som gör dessa arbetsuppgifter viktiga?
  - Vilka skillnader respektive likheter finner du mellan utredningsorienterade och behandlingsorienterade arbetsuppgifter?
- Vilka av alla nämnda arbetsuppgifter tycker du verkar mest givande?
- Hur upplever du dina egna arbetsuppgifter vad gäller svårighetsgrad?
  - Hur upplever du svårighetsgraden hos de andras arbetsuppgifter?
  - Vad tror du påverkar arbetsuppgifternas svårighetsgrad?
- Hur stor möjlighet har du att påverka dina arbetsuppgifter? Vad/vem påverkar din kontroll över dina arbetsuppgifter? (ange vid behov följande exempel: lagstiftning, chef, rutiner, metoder, bedömningsinstrument, organisationsregler, kollegor etc.)
  - Hur du någon uppfattning om hur stort handlingsutrymme de andra har?
- Upplever du att vissa arbetsuppgifter har högre status än andra? Om så är fallet, vilka och vad tror du det beror på? Vilken status upplever du att den andra gruppen ha?
- Upplever du att det finns några skillnader i teoretiska utgångspunkter mellan utredare och behandlare?

Tema 2: Professionell identitet

- Vilka egenskaper upplever du utövaren bör inneha vid utredningsorienterat respektive behandlingsorienterat arbete? Vilka egenskaper anser du är gemensamma för både utredare och behandlare?
- Om man tittar på er arbetsgrupp, hur ser sammansättningen ut egenskapsmässigt? (ange vid behov följande exempel: medelålder, kön, erfarenhet, varaktighet i tjänst (stor respektive liten personalomsättning) och tillträdet (lätt respektive svårt))
  - Vilka egenskaper hos arbetsgruppen tror du ger högre status?
- Skulle du kunna tänka dig att arbeta som en *utredare/behandlare*? Varför respektive varför inte?
- Vad är det som gör att du trivs respektive inte trivs på din arbetsplats?

Tema 3: Relationer/samarbete

- Kan du ge ett exempel på hur ett samarbete mellan utredning och behandling kan ta sig i uttryck? (ange vid behov följande exempel: trepartsmöte, professionellt nätverksmöte samt ”vanligt nätverksmöte”)
- Då samarbetet fungerar bra, vad är det som gör bidrar till detta?
  - Vad är ni i större utsträckning överens om?
- Då samarbetet fungerar sämre, vad är det som bidrar till detta? (ange vid behov följande exempel: metod, teoretiska utgångspunkter, klientsyn)
- Kan du ge ett exempel på ett vanligt problem som kan uppstå under samarbetet?
- Om oenighet, intressemotsättningar eller konflikt uppstår, hur hanterar ni detta?
- Upplever du att någon grupps intressen och åsikter väger tyngre än någon annans? Om det är fallet, vilken grupps intressen värderas högre och vad, tror du, kan det bero på?